

Habilitetskrav til voldgiftsdommere

af JENS HAY PEDERSEN

Specialet handler om habilitetskrav til voldgiftsdommere og den spænding, der ligger i, at partsudpegede voldgiftsdommere forventes at være upartiske og uafhængige.

Parterne vælger i vidt omfang selv fremgangsmåden i voldgift, og de tager selv stilling til, hvilke personer der skal afgøre sagen. Da parterne selv vælger voldgiftsdommerne, er det interessant, hvilke begrænsninger der gælder for dette valg. Voldgiftsloven har ikke bragt klarhed over, hvad der tillades, og hvad der ikke tillades. Derfor gennemgår afhandlingen både dansk retspraksis, Voldgiftsinstituttets praksis samt i et vist omfang udenlandsk praksis. Gennemgangen viser, at der ikke gælder helt de samme regler inden for alle former for voldgift. National voldgift er nok den form for voldgift, hvor der skal mest til for at få en voldgiftsdommer kendt inhabil, mens kravene er lidt mindre i både international voldgift og i institutionel voldgift. Det er dog ikke muligt at opstille generelle retningslinjer, idet afgørelsen er subjektiv, og baseres på den konkrete situation.

Baseret på den gennemgåede praksis er det dog muligt at få et indblik i, hvilke situationer som risikerer at medføre inhabilitet.

Inhabilitet kan skyldes et forretningsforhold mellem voldgiftsdommeren og den ene part, eller det kan skyldes, at voldgiftsdommerens advokatfirma i almindelighed optræder som advokat for den ene part. Da habilitetskravene således ikke er klare, kræver en udpegning som voldgiftsdommer en fyldig oplysning af parterne, om forhold som i parternes øjne kan skabe tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Derved undgår voldgiftsdommeren risikoen for en erstatningssag, og parterne får ikke senere mulighed for at gøre indsigelse mod de forhold, som voldgiftsdommeren allerede har oplyst.

Indholdsfortegnelse

1.	INTRODUKTION	3
1.1	Emnet for afhandlingen	3
1.2	Metode	5
1.3	Struktur	5
1.4	Kilder og afgrænsning	5
2.	KRAV TIL AD HOC-VOLDGIFTSDOMMERE	8
2.1	Indledning	8
2.2	Analyse	8
2.2.1	Loven og dens forarbejder	8
2.2.1.1	Voldgiftslovens § 12 og lovbemærkninger hertil	8
2.2.2	Retsplejelovens §§ 60 stk. 1 og 61	10

2.2.2.1	Før den nye voldgiftslov	11
2.2.2.2	Efter den nye voldgiftslov	12
2.2.3	Afgørelser og teori	13
2.2.3.1	Gentagne udpegninger	13
2.2.3.2	Relation til en part eller dennes advokat	16
2.2.3.3	Retsplejens praksis vedrørende relation til en af parterne eller dennes advokat	20
2.2.3.4	Voldgiftsdommeren har taget stilling til sagen.....	21
2.2.3.5	Interesse i sagens udfald	22
2.2.3.6	Oplysningspligten.....	24
2.2.3.7	Specialiserede områder.....	24
2.3	Delkonklusion	25
3.	VOLDGIFTSINSTITUTTETS KRAV TIL VOLDGIFTSDOMMERE.....	26
3.1	Indledning	26
3.2	Analyse	27
3.2.1	Voldgiftsinstituttets regelsæt	27
3.2.2	Voldgiftsinstituttets retningslinjer	28
3.2.3	Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis.....	29
3.2.3.1	Gentagne udpegninger.....	29
3.2.3.2	Relation til en af parterne	30
3.2.3.3	Relation til en parts advokat	31
3.2.3.4	Tidligere involvering i sagen	32
3.2.3.5	Interesse i sagens udfald	33
3.2.3.6	Samtidig sag mod en af parterne.....	33
3.2.3.7	Kollega som vidne.....	34
3.3	Delkonklusion	35
4.	KRAV TIL INTERNATIONALE VOLDGIFTSDOMMERE.....	35
4.1	Indledning	35
4.2	Analyse	36
4.2.1	IBA guidelines	36
4.2.1.1	Præceptiv rød liste.....	37
4.2.1.2	Deklaratorisk rød liste	38
4.2.1.3	Orange liste	38
4.2.1.4	Grøn liste	39
4.2.2	American code of ethics	40
4.2.3	Økonomisk interesse og modsætningsforhold	41
4.2.4	Gentagne udpegninger.....	42
4.2.5	Relation til en part eller dennes advokat.....	43
4.2.6	Relationer på internettet	44
4.2.7	Oplysningspligt	45
4.3	Delkonklusion	46
5.	HABILITETSKRAVENES PRÆCEPTIVITET	46
5.1	Indledning	46
5.2	Analyse	47
5.2.1	Aftalt anvendelse af inhabile voldgiftsdommere	47
5.2.2	Overskridelse af indsigelsesfristen	48
5.3	Delkonklusion	49

6.	KONKLUSION	49
7.	PERSPEKTIVERING.....	50
8.	LITTERATURFORTEGNELSE	52
9.	AFGØRELSESREGISTER.....	58
9.1	Danske afgørelser.....	58
9.2	Svenske afgørelser.....	58
9.3	Amerikanske afgørelser	58
9.4	Australske afgørelser.....	58
9.5	Engelske afgørelser	58
9.6	Tyske afgørelser	59
9.7	Schweiziske afgørelser	59
10.	LOVGIVNING OG LOVFORSLAG	59
11.	ANDRE KILDER.....	59
11.1	Advokatetiske regler og kommentarer	59
11.2	Generelle vejledninger.....	60
11.3	Karnovs Lovsamling	60
11.4	Voldgiftsinstituttet	60

1. INTRODUKTION

1.1 Emnet for afhandlingen

Voldgift er en form for tvisteløsning, hvor to parter privat kan løse deres konflikt ved en fremgangsmåde, der ligner de almindelige domstoles. Parterne giver i den forbindelse afslag på den beskyttelse, som ligger i benyttelsen af de almindelige domstole. Tanken bag dette valg er fordelene ved selv at have kontrol med sagens gang.¹ Muligheden for voldgift er ifølge voldgiftslovens § 6 betinget af, at parterne selv har rådighed over sagen. Hermed omfattes tvister, som kun parterne har interesse i, hvilket udelukker sager af samfundsinteresse som strafferetlige eller familieretlige tvister.² Grundene til at vælge voldgift er flerartede, men ofte lægges der vægt på den mindre offentlighed omkring sagen sammenlignet med sager for de almindelige domstole. Det har også betydning, at der kan udpeges fagkyndige voldgiftsdommere, som netop har ekspertise inden for det felt, som tvisten omhandler. Et tredje argument for voldgift er, at processen i almindelighed ikke skaber samme modsætningsforhold mellem parterne som en almindelig retssag. Derudover er voldgiftskendelsen endelig og kan dermed ikke appelleres til en højere instans, hvilket

¹ Hjejle: Voldgift s. 11 og 12.

² Gomard i E.T. 2006 s. 42.

sætter en grænse for processens varighed og omkostninger.³ Indflydelse på udpegningen af dommere er ifølge en undersøgelse den næstvigtigste grund for de parter, der vælger at lade deres sag føre for en voldgiftsret.⁴ Derfor er det relevant at undersøge, hvilke begrænsninger der sættes for dette principielt frie valg af voldgiftsdommer. Begrænsningerne udledes af voldgiftslovens § 12, hvorefter parterne kan gøre indsigelse ved berettiget tvivl om voldgiftsdommernes upartiskhed og uafhængighed.

Ifølge voldgiftslovens §§ 10 og 11 er det parterne selv, som bestemmer, hvem der skal afgøre deres tvist. Parterne står normalt i et valg mellem ad hoc- og institutionel voldgift. Ad hoc-voldgift indebærer, at processen følger parternes egen aftale, mens processen i institutionel voldgift følger det pågældende instituts regelsæt.⁵ Parterne er efter voldgiftslovens § 10 stk. 1 frie til at vælge det antal voldgiftsdommere, som de ønsker. Har parterne ikke aftalt andet, følger det af voldgiftslovens § 10 stk. 2, at tilbagefaldsreglen er tre voldgiftsdommere. Proceduren er derfor ofte, at hver part vælger én voldgiftsmand. Disse to partsudpegede voldgiftsdommere vælger derefter i fællesskab en formand for voldgiftsretten.⁶

Det kan fremstå som et modsætningsforhold, at en part lægger vægt på selv at vælge en dommer, men at denne samtidig skal være fuldstændig neutral i sagen.⁷ Det er dog tilfældet, og parterne har derfor mulighed for at gøre indsigelse mod en udpeget voldgiftsdommer. Indsigelse kræver, at der foreligger forhold, som kan medføre berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed og uafhængighed. Den mulige voldgiftsdommer skal derfor ifølge voldgiftsloven § 12 stk. 1 oplyse om forhold, der kan give anledning til sådan tvivl. Men i hvilke tilfælde er en voldgiftsdommer partisk eller afhængig? Det må være et relevant spørgsmål at få afklaret, både for de advokater og parter, som er en del af udvælgelsesprocessen⁸, og for de voldgiftsdommere, der risikerer erstatningskrav ved ikke at kende kravene til deres habilitet⁹. Interessen omkring omstændigheder, der kan medføre inhabilitet, er stigende i disse år både i Danmark og internationalt, og der gøres ofte indsigelse mod voldgiftsdommernes habilitet.¹⁰ Der er heller ingen tvivl om, at voldgiftsdommere er i tvivl om, hvor vidt de skal omkring i forbindelse med deres oplysning om potentielt inhabilitetsskabende forhold.¹¹ Voldgiftsdommere er således i både Finland og Frankrig blevet holdt ansvarlige for deres manglende oplysninger i forbindelse med udpegningen.¹² Samtidig medfører for vidtgående oplysning ofte indsigelser.¹³ Da der i de senere år anlægges stadig flere voldgiftssager¹⁴, øges aktualiteten af et indblik i

³ Skipper-Pedersen: Voldgift s. 250.

⁴ Lindencrone og Werlauff: Retspleje s. 39.

⁵ Skipper-Pedersen: Valg af forum s. 65-70.

⁶ Gomard: Voldgift i Danmark s. 29.

⁷ Garnett m.fl.: A Practical Guide s. 58.

⁸ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 176.

⁹ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 196.

¹⁰ Pihlblad i E.T. 2011 s. 71.

¹¹ Nielsen: Voldgiftstekster s. 327 og Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 66.

¹² Slaoui i Arbitration International s. 118.

¹³ Nielsen: Voldgiftstekster s. 327.

¹⁴ Lundblad i Advokaten 2009 s. 17.

kravene til voldgiftsdommere. Mængden af praksis på området er dog ikke overvældende. Det skyldes formentlig den manglende lyst blandt voldgiftsdommere til at være centrum i en habilitetssag, hvorfor de ofte trækker sig fra hvervet i stedet for at få habiliteten prøvet i retten.¹⁵

Da det normalt har parternes interesse, at sagen ikke trækker i langdrag¹⁶, er det vigtigt, at der ikke kan peges på habilitetsproblemer for voldgiftsdommeren. Habilitetsproblemer kan nemlig resultere i en væsentlig forlængelse af sagen, eksempelvis hvis kendelsen erklæres ugyldig som følge heraf.¹⁷

Voldgiftsloven stiller i §§ 11 og 12 krav til voldgiftsdommeres uafhængighed og upartiskhed. I det følgende vil disse begreber både blive benyttet hver for sig, men også sammen under samlebetegnelsen habilitet¹⁸, da det for undersøgelsen af habilitetskravene er underordnet, om en situation indebærer det ene eller det andet.

Afhandlingen vil således fokusere på, hvilke habilitetskrav der stilles til personer, som udpeges til voldgiftsdommere.

1.2 Metode

Afhandlingen anvender almindelig retsdogmatisk juridisk metode under inddragelse af komparativ ret fra enkelte andre vestlige lande.

1.3 Struktur

Afhandlingens emne søges besvaret ved at inddele afhandlingen i fire dele, idet der findes forskelle i habilitetskravene under forskellige former for voldgift. Desuden kan praksis under den ene form for voldgift måske anvendes til at udlede krav under andre former for voldgift.

Første del omhandler generelle habilitetskrav til voldgiftsdommere i Danmark. Anden del omhandler mere specifikt kravene under det Danske Voldgiftsinstitut. I tredje del undersøges kravene i international voldgift. Endelig undersøges i fjerde afsnit, hvorvidt parterne har mulighed for at aftale sig ud af lovens habilitetskrav. Desuden gennemgås det i afsnittet, hvorvidt inhabile voldgiftsdommere kan medvirke i sagen grundet parternes passivitet.

1.4 Kilder og afgrænsning

Der skete en væsentlig ændring i de danske voldgiftsregler med lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift, som erstattede den tidligere lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift.¹⁹ Med de nye regler blev Danmark et UNCITRAL-land, hvilket betyder, at voldgiftsloven i store træk ligner den modellov for voldgift, som er udarbejdet af UNCIT-

---

¹⁵ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 176.

¹⁶ Gomard: Voldgift i Danmark s. 9.

¹⁷ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 63.

¹⁸ Pihlblad i E.T. 2011 s. 73.

¹⁹ Søgaard-Christensen: Voldgiftssager s. 697.

RAL.²⁰ Derfor har kendelser og domme afsagt efter den nye lov naturligvis større retskildeværdi end de, der er afsagt efter den gamle lov. Mængden af retspraksis efter 2005 er dog yderst begrænset. Derfor vil der blive inddraget både domme, kendelser samt litteratur fra tiden før den nye UNCITRAL inspirerede lov, da der også før 2005 gjaldt habilitetskrav til voldgiftsdommere.²¹ Der vil dog så vidt muligt blive trukket en grænse omkring år 1990 af hensyn til relevansen af ældre domme og litteratur.

I lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift fremgik det af § 4:

Indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene, så snart voldgiftsmanden er udpeget.

Der forelå ikke megen forklaring af bestemmelsen i lovforslaget²², hvorfor domstolene måtte fortolke bestemmelsen. Den nye voldgiftslovs § 12 er identisk med UNCITRAL modellovens § 12²³, og af den fremgår det, at der skal være berettiget tvivl om habiliteten for, at der kan gøres indsigelse mod voldgiftsdommeren. Der er således efter ordlyden ikke megen forskel på bestemmelsen i den gamle og den nye voldgiftslov. Ældre retspraksis bliver derfor også aktuel for bedømmelsen af de nuværende krav. Udviklingen er dog formentlig sket i den retning, at der stilles stadigt større krav til voldgiftsdommernes habilitet²⁴. Statueres der således inhabilitet i domme afsagt efter lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift, vil situationen formentlig også medføre inhabilitet i situationer omfattet af lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift. Såfremt der ikke findes at foreligge inhabilitet efter lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift er det derimod ikke klart, om voldgiftsdommeren vil være inhabil efter lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift.

Der skelnes i litteraturen mellem almindelige og specielle habilitetskrav. De almindelige habilitetskrav vedrører de generelle forudsætninger, som stilles til hvervet som voldgiftsdommer, hvilket eksempelvis omfatter alder og kvalifikationer²⁵. Almindelig habilitet vil ikke blive yderligere omtalt i denne afhandling, idet fokus her vil være på den specielle inhabilitet. Speciel habilitet omhandler de krav, som stilles til voldgiftsdommeren i den konkrete sag omkring upartiskhed og uafhængighed af parterne²⁶. Denne afhandling er endvidere indskrænket til de krav, som foreligger i forbindelse med udpegelsen. Inhabilitet, der opstår under sagen, vil således ikke blive behandlet.

Udenlandske domme og litteratur inddrages i det omfang, det findes relevant, selv om de ikke er bindende i Danmark²⁷. Det sker primært, når det kan fremme forståelsen af kravene i Danmark. I forarbejderne til voldgiftsloven nævnes det således, at

²⁰ Lindencrone og Werlauff: Retspleje s. 38.

²¹ Forslag til lov om voldgift s. 5258.

²² Gammelt lovforslag om voldgift sp. 904.

²³ Hertz: Danish Arbitration Act s. 91.

²⁴ Spiermann og Stokholm i U 2005 B s. 56.

²⁵ Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 52.

²⁶ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 174 og Hjejle: Voldgift s. 78.

²⁷ Evald og Schaumburg-Müller: Retsfilosofi s. 343.

habilitetskravene skal følge internationalt anerkendte normer²⁸. Danske domstole har således mulighed for at inddrage komparativ ret som retskilde²⁹. Relevansen af at inddrage fremmed ret på områder, hvor retsstillingen ikke er klar, er understreget ved, at der i eksempelvis svenske voldgiftssager er inddraget argumenter fra fransk ret³⁰. Generelt er der desuden i den vestlige verden en tendens i retning af ens habilitetskrav.³¹ Inddragelsen af fremmed ret søger ikke på nogen måde at være udtømmende, idet forskellige kulturer har forskellige syn på voldgiftsdommeres habilitet³². Derfor vil inddragelsen af komparativ ret omfatte nabolande, der er inspireret af UNCITRAL modelloven, herunder England³³, Tyskland³⁴ og Sverige³⁵. Desuden vil praksis fra USA, Schweiz og Australien, hvoraf de to førstnævnte ofte vælges som sæde for voldgifter, på trods af fremmede retssystemer blive inddraget. Regler og praksis fra udenlandske voldgiftsinstitutter er udeladt, da fremmed domstolspraksis er fundet mere relevant.

Målet med afhandlingen er alene en skildring af mulige krav til danske voldgiftsdommere, som arbejder både inden for og uden for landets grænser. Anvendelsen af fremmed ret vil derfor have karakter af udpluk fra de omtalte lande, hvor fokus primært vil være på forhold, som kan belyse kravene til voldgiftsdommere i Danmark.

Kendelser fra Voldgiftsinstitutter er i udgangspunktet ikke offentligt tilgængelige, men blandt andet i forbindelse med en artikel af Steffen Pihlblad³⁶ er der gjort rede for Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis. Disse inhabilitetsafgørelser er endelige, medmindre de indbringes for domstolene efter voldgiftslovens § 13 stk. 3, 1. punktum. Derfor er det en relevant praksis at inddrage for at undersøge kravene til voldgiftsdommere.

Praksis efter retsplejeloven og inden for forvaltningsretten vil også være relevant at inddrage for at belyse habilitetskravene til voldgiftsdommere. Af hensyn til afhandlingens omfang vil inddragelsen dog alene have karakter af enkelte udpluk, da fokus vil ligge på den tilgængelige praksis inden for voldgift i Danmark og i udlandet.

Faglig voldgift vil ikke blive omtalt i afhandlingen, da det er selvstændigt reguleret i lov 2008-02-26 nr. 106 om Arbejdsretten og faglige voldgiftsretter, og er udtryk for et specielt arbejdsretligt system.

---

²⁸ Forslag til lov om voldgift s. 5279.

²⁹ Evald og Schaumburg-Müller: Retsfilosofi s. 344.

³⁰ Slaoui i *Arbitration International* s. 113.

³¹ Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 57.

³² Lundblad i *Advokaten* 2009 s. 20.

³³ Weigand: *Practitioners Handbook* s. 353.

³⁴ Lindencrone og Werlauff i U 2001 B s. 547.

³⁵ Weigand: *Practitioners Handbook* s. 750.

³⁶ Pihlblad i E.T. 2011.

2. **KRAV TIL AD HOC-VOLDGIFTSDOMMERE**

2.1 **Indledning**

Danmark har med voldgiftsloven fået en lov, hvor dele af den er deklatorisk, mens andre dele er præceptiv ifølge lovens § 2. Af voldgiftslovens § 1 fremgår det, at den gælder både for national og international voldgift, hvis blot den finder sted i Danmark. Efter voldgiftslovens § 11 stk. 3 skal voldgiftsdommere være uafhængige og upartiske. Voldgiftslovens § 12 opstiller det samme krav om upartiskhed og uafhængighed, og det fremgår derudover, at voldgiftsdommeren selv skal redegøre for forhold, der kan bringe berettiget tvivl om disse forhold.

Det følger af voldgiftslovens § 2 stk. 2, at bestemmelserne om krav til voldgiftsdommeres habilitet i voldgiftslovens §§ 11 stk. 3 og 12 er præceptive. Reglerne gælder derfor også for institutionel voldgift i Danmark. Når der alligevel er grund til at adskille praksis for ad hoc- og institutionel voldgift på habilitetsområdet, skyldes det reglen om "kompetenz - kompetenz"³⁷, som fremgår af voldgiftslovens § 16 stk. 1, 1. punktum. Denne regel medfører, at voldgiftsretten i første omgang selv tager stilling til sin kompetence. Domstolene får først efterfølgende mulighed for at pådømme spørgsmålet, og kun hvis en af parterne vælger at indbringe spørgsmålet for domstolen efter voldgiftslovens § 16 stk. 3, 2. punktum. Derfor er det muligt, at domstolene og voldgiftsinstitutterne lægger forskellige linjer på spørgsmålet om krav til habilitet. Institutterne vil dog sandsynligvis indrette deres praksis efter domstolene, da de herved ikke risikerer efterfølgende kendelser om ugyldighed.

Da der ikke foreligger offentlige afgørelser fra ad hoc-voldgifter omkring habilitets-spørgsmål, må habilitetskravene for ad hoc-dommere undersøges via domstolspraksis og litteraturen.

2.2 **Analyse**

For at udlede nogle krav til ad hoc-voldgiftsdommere undersøges først loven og dens forarbejder. Derefter undersøges RPL § 60 og 61, da der i voldgiftslovens forarbejder henvises til disse. Endelig gennemgås dansk domstolspraksis og litteratur inden for voldgiftsområdet.

2.2.1 **Loven og dens forarbejder**

Som nævnt er det et krav i voldgiftslovens § 11 stk. 3, at domstolene udpeger upartiske og uafhængige voldgiftsdommere, hvis det ikke lykkes parterne selv at udpege dem. Den vigtigste bestemmelse er dog voldgiftslovens § 12. Den stiller det som et generelt krav for at gøre indsigelse mod en voldgiftsdommer, at der skal være berettiget tvivl om voldgiftsdommernes habilitet:

2.2.1.1 **Voldgiftslovens § 12 og lovbemærkninger hertil**

Voldgiftsloven § 12: *Den, som bliver kontaktet i forbindelse med en mulig udpeging som voldgiftsdommer, skal oplyse om forhold, der kan give anledning til beret-*

---

³⁷ Lookofsky og Hertz: Litigation s. 823.

tiget tvivl om vedkommendes upartiskhed eller uafhængighed. En voldgiftsdommer skal fra sin udpegning og under behandlingen af voldgiftssagen straks oplyse parterne om sådanne forhold, medmindre voldgiftsdommeren allerede har oplyst dem herom.

Stk. 2. Der kan kun gøres indsigelse mod en voldgiftsdommer, hvis der foreligger forhold, som giver anledning til berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed eller uafhængighed, eller hvis voldgiftsdommeren ikke har de kvalifikationer, som parterne har aftalt. En part kan kun gøre indsigelse mod en voldgiftsdommer, som parten har udpeget, eller i hvis udpegning parten har deltaget, af grunde, som parten bliver bekendt med efter udpegningen.

Bestemmelsen indeholder ikke meget vejledning om, hvad der vil kunne kategoriseres som berettiget tvivl, og hvad der i sidste ende vil medføre voldgiftsdommerens inhabilitet. Det gøres i forarbejderne gældende, at habilitetskravene skal følge internationalt anerkendte normer, men dette defineres ikke nærmere.³⁸ Desuden fremgår det af bemærkningerne, at det beror på et skøn, hvorvidt der foreligger berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Som eneste eksempel på, hvad der kan medføre berettiget tvivl, nævnes Retsplejelovens (RPL) §§ 60 stk. 1 og 61³⁹, som vil blive gennemgået nedenfor.

Da voldgiftslovens § 12 er identisk med UNCITRAL modellovens⁴⁰, er det relevant at undersøge, hvorvidt der er givet en mere uddybende forklaring til modellovens § 12. I forbindelse med udarbejdelsen af modelloven blev det fastslået, at en bred bestemmelse ville være at foretrække frem for en konkret liste over inhabilitetsskabende tilfælde. Derfor undlod UNCITRAL forsøget på at udarbejde en fuld liste over de situationer, som kunne medføre inhabilitet⁴¹, hvilket også blev resultatet ved implementeringen af loven i eksempelvis Norge⁴². Det er dog blevet foreslået, at berettiget tvivl om habiliteten ville opstå i tilfælde, hvor voldgiftsdommeren tidligere havde været involveret i sagen eller havde økonomisk interesse i udfaldet. Det samme ville være tilfældet, hvis voldgiftsdommeren havde et tæt privat eller professionelt forhold til den ene part.⁴³

2.2.1.2 Advokatrådets forslag til reform af voldgiftsloven

Det er således ikke meget, man kan udlede direkte af voldgiftsloven, bemærkningerne til denne eller modelloven. Advokatrådet udgav i 2003 et forslag på 366 sider til reform af voldgiftsloven⁴⁴. Dette forslag behandlede habilitetskrav i § 10, men indholdet af bestemmelsen ligner meget det, der endte med at blive § 12 i voldgiftsloven. Ordlyden i forslaget § 10 afviger fra den senere vedtagne lov, men i begge bestemmelser fremgår det, at det afgørende er, hvorvidt der foreligger berettiget tvivl

³⁸ Forslag til lov om voldgift s. 5279.

³⁹ Forslag til lov om voldgift s. 5307-5308.

⁴⁰ Hertz: Danish Arbitration Act s. 91.

⁴¹ Weigand: Practitioners Handbook s. 1011.

⁴² Betænkning til Norges Voldgiftslov s. 66.

⁴³ Weigand: Practitioners Handbook s. 1012.

⁴⁴ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven.

om dommerens upartiskhed og uafhængighed.⁴⁵ Foreligger der sådan berettiget tvivl om habiliteten, må voldgiftsdommeren vige sit sæde⁴⁶. Grundet lighederne mellem reformforslaget og den endelige lov må bemærkningerne til Advokatrådets reformforslag kunne anvendes som et redskab ved fortolkningen af voldgiftslovens § 12.⁴⁷ I det fremsatte lovforslag henvises der således også til Advokatrådets reformforslag.⁴⁸

Advokatrådet nævnte, at kravene til upartiske og uafhængige voldgiftsdommere skal være en retlig standard. Ifølge forslaget skal der heller ikke være forskel i habilitetsbedømmelsen uanset, om der er tale om en partsudpeget voldgiftsdommer eller formanden for voldgiften. Advokatrådet mente ikke, at det var ønskeligt udtømmende at definere rammerne for den skønsudøvelse, som må være forbundet med at håndhæve dette krav. Der gives dog i forslaget nogle eksempler på, hvornår en person ikke kan udføre hvervet som voldgiftsdommer. En person kan således ikke påtage sig hvervet som voldgiftsdommer, når han selv eller hans nærtstående har interesse i sagens udfald. Denne persongruppe må heller ikke være medlem af parternes bestyrelse eller direktion. Har voldgiftsdommeren tidligere taget stilling til tvisten, foreligger der formentlig omstændigheder, som kan berettige tvivl om hans upartiskhed. Dette er også tilfældet, hvis honoraret er aftalt med en af parterne. Gentagne udpegninger af samme part kan ligeledes medføre berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Forslaget antager også, at der må foreligge inhabilitet, hvis voldgiftsdommerens firma normalt er advokat for en af parterne. Derimod er en voldgiftsdommer ikke inhabil, selvom han tidligere har pådømt en sag, hvor en af parterne medvirkede.

Den mulige voldgiftsdommer skal af sig selv både inden og efter udpegningsoplysning om omstændigheder, der kan medføre berettiget tvivl om vedkommendes habilitet. Det slås i forslaget fast, at det er betænkeligt, hvis oplysningerne kommer fra andre end den pågældende selv. Det kan således få indflydelse på vurderingen af habilitetsspørgsmålet. Desuden kan denne forsømmelse alt efter omstændighederne medføre et erstatningsansvar for voldgiftsdommeren.⁴⁹

2.2.2 Retsplejelovens §§ 60 stk. 1 og 61

Som gennemgået ovenfor har både loven og dens forarbejder givet svar på nogle spørgsmål om habilitetskravene til voldgiftsdommere. I dette afsnit undersøges det, om der kan udledes noget om kravene til voldgiftsdommere, af de krav som stilles til almindelige dommere, da der i voldgiftslovens forarbejder henvises hertil. Kravene til almindelige dommere findes i RPL kapitel 5, og de for voldgiftsdommere relevante bestemmelser findes i RPL §§ 60 stk. 1 og 61. RPL § 60 stk. 1 oplister seks eksempler på, hvornår en dommer er afskåret fra at handle som dommer. De oplyste situationer, som er relevante for voldgiftsdommere, er, at voldgiftsdommeren ikke selv må være part i sagen. Voldgiftsdommeren må desuden ikke være nær i familie med hverken en part eller dennes advokat, ligesom han ikke må være vidne eller

⁴⁵ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 146 samt voldgiftsloven § 12.

⁴⁶ Nielsen i Advokaten 2003 s. 125.

⁴⁷ Gomard i E.T. 2006 s. 48.

⁴⁸ Forslag til lov om voldgift s. 5271.

⁴⁹ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172-173.

tidligere involveret i sagen. RPL § 61 er bredt formuleret og afskærer en person fra at være dommer i de situationer, hvor der er omstændigheder, som kan rejse tvivl om hans fuldstændige upartiskhed.

For fortolkningen af retspraksis inden for voldgift er det relevant at undersøge, om der gjaldt de samme krav til voldgiftsdommere både før og efter lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift.

2.2.2.1 Før den nye voldgiftslov

I U 1997.172 H tog Højesteret stilling til et spørgsmål om inhabilitet vedrørende en partsudpeget voldgiftsdommer, som forinden havde været bedømt af Sø- og Handelsretten. Sø- og Handelsretten udtalte angående habiliteten i voldgiftssagen:

Det er antaget i praksis og er en naturlig følge af det voldgiftsretligt sædvanlige system, hvorefter hver part i en voldgiftssag med 3 retsmedlemmer udpeger én af retens tre dommere, at der ikke fuldt ud kan stilles samme krav til en partsudpeget voldgiftsdommers habilitet som til dommers habilitet i almindelighed, således som reglerne herom er fastsat i retsplejelovens §§ 60 og 61.

Højesteret stadfæstede alene med henvisning til omstændighederne anført af Sø- og Handelsretten. Der henvistes ikke til præmisserne, og dermed heller ikke til udtalelsen om, at voldgiftens formand nok i vidt omfang skulle leve op til RPL §§ 60 og 61, mens de partsudpegede dommere ikke skulle opfylde helt de samme krav. Højesteret tog dog omvendt heller ikke klar afstand fra synspunktet.

I U 2005.611 H blev der taget stilling til, om en partsudpeget voldgiftsdommer var inhabil. Grundene hertil var dels, at parten tidligere havde udpeget ham som voldgiftsdommer, dels at voldgiftsdommeren 6 år tidligere havde arbejdet på en enkelt sag for parten. Sø- og Handelsretten udtalte, at der ifølge praksis ikke fuldt ud kunne stilles de samme krav til en partsudpeget voldgiftsdommer som til almindelige dommere efter RPL §§ 60 og 61. Blandt andet derfor mente Sø- og Handelsretten ikke, at der forelå inhabilitet i sagen. Ud fra begrundelsen er det ikke klart, om de omtalte krav i RPL §§ 60 og 61 kunne stilles til voldgiftens formand. Højesteret stadfæstede afgørelsen, men begrundede den med, at omstændighederne ikke skulle føre til en afvisning af personen som partsudpeget voldgiftsmand. Havde Højesteret været enig i Sø- og Handelsrettens præmisser ville det have været oplagt, om de havde henvist til dem. Selv om der ikke kan tolkes modsætningsvist fra domme, kan undladelsen heraf fortolkes i den retning, at Højesteret lægger afstand til Sø- og Handelsrettens ræsonnement. Alligevel bemærker Højesteret i sin begrundelse, at det drejer sig om en partsudpeget voldgiftsdommer. Det er således ikke klart, om afgørelsen var blevet anderledes, hvis personen skulle have været formand for voldgiftten. Højesterets begrundelse kunne dog tyde på det, idet der lægges vægt på, at voldgiftsdommeren er partsudpeget⁵⁰.

Med henvisning til 1972-lovens forarbejder er det gjort gældende, at der ikke var tvivl om, at partsudpegede voldgiftsdommere ikke skulle efterleve de samme speci-

---

⁵⁰ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 178.

elle habilitetskrav som voldgiftens formand. Alene formanden skulle således overholde RPL §§ 60 og 61.⁵¹ Med henvisning til betænkningen i LFF1971-1972.1.203 hævdes det desuden, at partsudpegede voldgiftsdommere til en vis grad måtte anses for partsrepræsentanter.⁵²

Det er videre blevet anført, at kravene til dommere i RPL §§ 60 stk. 1 og 61 indtil lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift ikke kunne anvendes fuldt ud over for voldgiftsdommere. Ligeledes kunne der være forskel i kravene til de partsudpegede voldgiftsmænd og formanden for voldgiften.⁵³

Derfor kan det konkluderes, at der før den nye voldgiftslov i 2005 var forskel på kravene til voldgiftens dommere, og at de partsudpegede dommere ikke fuldt ud skulle leve op til kravene i RPL §§ 60 og 61.

2.2.2.2 Efter den nye voldgiftslov

Spørgsmålet er herefter, hvorledes forholdet er imellem habilitetsreglerne i RPL og den nye voldgiftslov. Voldgiftsloven indeholder ikke nogen direkte henvisninger til RPL §§ 60 og 61. Derimod nævnes det i lovforslagets bemærkninger til § 12:

Forhold, som ville gøre en dommer inhabil efter retsplejelovens § 60, stk. 1, eller § 61, vil normalt altid give anledning til berettiget tvivl om en voldgiftsdommers upartiskhed eller uafhængighed.⁵⁴

Formuleringen medfører, at såfremt der ikke kan angives konkrete grunde for det modsatte, kan der gøres indsigelse mod voldgiftsdommere, i de tilfælde hvor almindelige dommere efter RPL §§ 60 stk. 1 og 61 ville være inhabile. Videre nævnes der intet om, at der skulle være forskel på formanden og de øvrige dommere, hvilket kan tolkes derhen, at dette må være fortid. Omvendt er det en mulighed, at kravene til formanden også er blevet yderligere skærpet, hvorfor det er muligt, at der stadig findes forskellige habilitetskrav til voldgiftens dommere.

Det hævdes dog, at der i dag må stilles de samme habilitetskrav til alle voldgiftens dommere⁵⁵, og de skal leve op til de samme habilitetskrav, som er opstillet for almindelige dommere i RPL §§ 60 stk. 1 og 61.⁵⁶ Derfor bør den tidligere accept af forskelle i habilitetskravene til formanden og de øvrige voldgiftsdommere forlades. Der bør ikke længere være forskel i kravene til de forskellige dommere, og habilitetskravet må svare til RPL kapitel 5.⁵⁷

Andre mener ligeledes, at det må være voldgiftslovens målsætning, at der ikke skal være forskel i habilitetskravene for de forskellige dommere i voldgiften. Det betviv-

---

⁵¹ Bang i U 2000 B. s. 635.

⁵² Bang i U 2000 B. s. 638.

⁵³ Nielsen: Karnovs Lovsamling s. 4788.

⁵⁴ Forslag til lov om voldgift s. 5307-5308.

⁵⁵ Gomard og Lett i Advokaten 2005 s. 211.

⁵⁶ Nielsen: Karnovs Lovsamling s. 4788.

⁵⁷ Søgaard-Christensen: Voldgiftssager s. 703.

les derimod, om målsætningen vil få effekt i praksis. Der henvises i den anledning til den tillidserklæring, som ligger i en udpegning, samt muligheden for gentagen udpegning.⁵⁸ Uanset, at der gælder en generel standard for alle voldgiftens dommere, er det således ikke givet, at den skal anvendes ens på alle voldgiftsdommerne.⁵⁹

Der stilles også spørgsmålstejn ved kravet om fuld uafhængighed for partsudpegede voldgiftsdommere. Kan en partsudpeget voldgiftsdommer med rimelighed kaldes uafhængig?⁶⁰ Eller ligger der i systemet med partsudpegede voldgiftsdommere en vis begrænsning i kravene til uafhængighed?⁶¹ Såfremt en vis begrænsning tillades, må uafhængigheden dog kun tillades i mild grad.⁶²

På trods af de forholdsvis klare bemærkninger til voldgiftsloven, er der således ikke enighed om, hvorvidt de partsudpegede dommere fuldt ud skal leve op til kravene i RPL §§ 60 stk. 1 og 61, og heller ikke om reglerne skal anvendes ens på formanden og de øvrige dommere. Der er dog ikke meget tvivl om, at der med loven sigtes efter at stille de samme krav til alle voldgiftens dommere, og at RPL §§ 60 stk. 1 og 61 i vidt omfang er et pejlemærke herfor. Hvorvidt, der ligger en form for afhængighed i partsudpegning af voldgiftsdommere, er en rent teoretisk diskussion. Praksis omkring partsudpegning har ikke været genstand for diskussion, og en eventuel partiskhed ved partsudpegningen må derfor være bredt accepteret. Forudsigelserne om, at praksis ikke vil rette fuldstændig ind efter de nye bestemmelser, må vi afvente beviserne på. Praksis efter de omtalte bestemmelser i RPL må ud fra det ovenstående kunne udgøre et fortolkningsbidrag for kravene til voldgiftsdommere.

2.2.3 Afgørelser og teori

Det fremgår ikke klart af loven og dens forarbejder, hvad der medfører voldgiftsdommerens inhabilitet. Advokatrådets forslag til loven giver dog enkelte eksempler. Derfor gennemgås domme og litteratur på området for at undersøge, om der kan udledes nogle retningslinjer.

2.2.3.1 Gentagne udpegninger

Som anført af Advokatrådet kan gentagne udpegninger af den samme person som voldgiftsdommer medføre inhabilitet.⁶³ Men i hvilke tilfælde vil det rent faktisk medføre inhabilitet?

Det er blevet anført, at gentagne udpegninger ikke i sig selv medfører voldgiftsdommerens inhabilitet. Der kræves særlige omstændigheder, før inhabiliteten indtræder, og der nævnes som et eksempel, at voldgiftsmanden er økonomisk afhængig af gentagne udpegninger af parten. Gentagne udpegninger er i sig selv kun et udtryk

---

⁵⁸ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 177.

⁵⁹ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 174.

⁶⁰ Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 52.

⁶¹ Spiermann og Stokholm i Advokaten 2005 s. 34.

⁶² Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 56.

⁶³ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

for tillid til voldgiftsdommeren.⁶⁴ Andre anfører kort, at gentagne udpegninger som voldgiftsdommer fra samme part kan medføre inhabilitet uden, at det nærmere uddybes, i hvilke tilfælde det vil ske. Desuden nævnes det, at inhabiliteten kan indtræde, hvis den gentagne udpegning sker af samme advokat eller advokatfirma, og således ikke kun gælder ved en parts gentagne udpegninger.⁶⁵

I U 2005.611 H, der blev behandlet efter den tidligere voldgiftslov, var den partsudpegede voldgiftsdommer blevet udpeget af den samme part i flere tidligere voldgiftssager. Voldgiftsdommeren var i 2003 blevet udpeget i sagen af et firma, som også i 1992, 1996, 2001 og i en anden sag i 2003 havde peget på ham som voldgiftsdommer. Desuden var han af parten udpeget i 1998, uden at sagen endte med en kendelse. Højesteret udtaler i kendelsen, at fire udpegninger over en årrække ikke medfører inhabilitet, da voldgiftsmanden fører mange andre sager på området. Sø- og Handelsrettens bemærkninger om, at en række udpegninger ikke medfører inhabilitet, medmindre der foreligger konkrete omstændigheder, som kan rejse tvivl om upartiskhed, blev ikke gentaget af Højesteret. Betragtningerne om hensyntagen til sagens meget specialiserede område blev heller ikke gentaget.

Højesteret påpegede i U 2005.611 H, at voldgiftsdommeren havde en betydelig portefølje af voldgiftssager. Voldgiftsdommeren oplyste under sagen, at han på udpegnings tidspunktet var involveret i over 50 voldgiftssager. Højesteret udtalte videre, at omstændighederne ikke var tilstrækkelige til at afvise personen som partsudpeget voldgiftsdommer. Afgørelsen kan hænge sammen med, at voldgiftsdommeren på grund af de mange sager langt fra var afhængig af denne parts udpegninger. Spørgsmålet er, om voldgiftsdommeren efter de nugældende regler ville blive kendt inhabil. Som anført under punkt 2.2.2.2 må udgangspunktet efter voldgiftsloven være, at alle voldgiftsdommerne skal leve op til de samme habilitetskrav. I den omtalte afgørelse begrundede Højesteret netop sin afgørelse med, at situationen ikke medførte inhabilitet for en partsudpeget voldgiftsdommer. Inhabilitet i denne situation ville dog hurtigt ødelægge mulighederne for en specialiseret stand af voldgiftsdommere. Voldgiftsdommere ville i så fald ikke kunne tage flere sager for samme part inden for en årrække, selvom sagerne kun udgjorde en mindre procentdel af voldgiftsdommerens samlede antal sager. Da en af begrundelserne for voldgift netop er de specialiserede dommere⁶⁶, ville det være ødelæggende for anvendelsen af voldgift, om man statuerede inhabilitet efter få gentagne udpegelser. Det afgørende må være, at der ikke foreligger andre omstændigheder, der tyder på inhabilitet.

Både den svenske og den danske voldgiftslov er udarbejdet over modelloven fra UNCITRAL.⁶⁷ Således stiller den svenske voldgiftslov også habilitetskrav til voldgiftsmændene, da det blandt andet nævnes kort og præcist, at voldgiftsmanden skal være upartisk.⁶⁸ Det fremgår ikke direkte i loven, at voldgiftsmanden også skal være uafhængig, men dette krav ligger implicit i bestemmelsen.⁶⁹ Loven ligner således i

⁶⁴ Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 55.

⁶⁵ Søgaard-Christensen: Voldgiftssager s. 703.

⁶⁶ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 33.

⁶⁷ Gomard i E.T. 2006 s. 48.

⁶⁸ Svensk voldgiftslov § 8.

⁶⁹ Högsta Domstolens dom 19. november 2007. T-2448-06 s. 4.

høj grad den danske. Svenske domme om habilitetskrav til voldgiftsdommere må derfor i et vist omfang kunne anvendes til fortolkning af kravene i Danmark.

Högsta Domstolen i Sverige tog i 2010 stilling til en voldgiftsdommers habilitet i forbindelse med gentagne udpegninger af den samme part.⁷⁰ Påstanden gik på, at voldgiftsdommeren gentagne gange var udpeget som voldgiftsdommer af advokater fra samme advokatfirma, hvilket såede tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed. Den svenske Højesteret bemærkede, at gentagne udpegninger kan medvirke til berettiget tvivl om en persons habilitet. Domstolen nævnte dog, at flere ting skal indgå i vurderingen af personens habilitet. Antallet af udpegninger, om der er sket udpegnings fra andre advokatfirmaer, og endelig om udpegningerne er sket af samme advokat spiller ind ved habilitetsvurderingen. Voldgiftsdommeren oplyste i denne sag, at han inden for de sidste 10 år, hvilket vil sige fra 1995 til 2005, havde været udpeget som voldgiftsdommer i 112 sager. Ud af de 112 sager var den ene part repræsenteret af advokatfirmaet, som havde udpeget ham i denne sag, i 12 af sagerne. Inden for de sidste tre år havde han deltaget som voldgiftsdommer i 4 sager, hvor en af parterne var repræsenteret af det pågældende advokatfirma. Kun i to af sagerne var han udpeget direkte af advokater fra advokatfirmaet, idet han i to sager havde været formand for voldgiftsretten. Højesteret anførte i sin begrundelse for, at voldgiftsdommeren ikke var inhabil, at han inden for de sidste tre år kun var udpeget af advokatfirmaet to gange. Desuden tillagdes det betydning, at udpegningerne fra advokatfirmaet inden for de sidste ti år ikke udgjorde mere end 10 % af hans udpegninger.⁷¹ Det nævnes også af den svenske Højesteret, at det normalt er uden betydning for vurderingen af habilitet, at en person har virket som formand for en voldgiftsret, da han i de tilfælde ikke er valgt direkte af nogen af parterne.⁷² Endelig tog retten benægtende stilling til, om det skulle tillægges vægt ved vurderingen af personens habilitet, at den ikke oplyste om, at han tidligere havde været udpeget af advokatfirmaet. Den manglende oplysning, som ellers er et krav i loven, skulle ikke være afgørende for vurderingen af voldgiftsdommerens habilitet.⁷³

Den svenske dom er således i overensstemmelse med den ovenfor omtalte danske dom U 2005.611 H. Gentagne udpegninger af samme person som voldgiftsdommer medfører ikke inhabilitet, medmindre der foreligger andre forhold, som bestyrker tvivlen om vedkommendes habilitet. Når personen derimod er udpeget af forskellige parter eller advokatfirmaer, og udpegningerne fra samme advokatfirma ikke kun sker fra den samme advokat, indikerer det, at der ikke foreligger inhabilitet. I begge sager udgjorde udpegningerne fra samme advokatfirma eller part ikke over 10 % af voldgiftsdommerens samlede antal udpegninger set over en årrække, ligesom udpegningerne var spredt over årene. Derfor kan det formentlig konkluderes, at udpegninger fra en part eller advokatfirma, der ikke overstiger 10 % set over en årrække, ikke uden andre grunde medfører inhabilitet. Det er derimod stadig uafklaret, hvor stor en del af voldgiftsdommerens udpegninger samme part eller advokatfirma skal stå for før, at gentagne udpegninger alene medfører inhabilitet. Grænsen ligger formentlig

---

⁷⁰ Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09.

⁷¹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 76.

⁷² Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09 s. 4.

⁷³ Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09 s. 6-7.

et stykke over de 10 %, idet mængden af større danske advokatfirmaer er begrænset, og gentagne udpegning bør ikke være betinget af en fuldstændig jævn fordeling herimellem. Det må desuden tillægges betydning, om den udpegende part er et stort eller lille firma. Det er ikke umiddelbart mistænkeligt med flere udpegninger fra et stort firma, som generelt fører mange sager. Det er mere mistænkeligt, hvis der sker flere udpegninger fra et lille firma med få sager. Forskellen ligger i, om firmaet altid udpeger den samme voldgiftsdommer eller, om der udpeges mange forskellige voldgiftsdommere, hvor den samme dog udpeges flere gange.

Gentagne udpegninger er således ikke i sig selv inhabilitetsskabende. Inhabilitet kræver noget mere som eksempelvis en økonomisk afhængighed af løbende udpegninger fra samme part, advokat eller advokatfirma.

2.2.3.2 Relation til en part eller dennes advokat

Af Advokatrådets forslag til reform af voldgiftsloven fremgår:

Det må i almindelighed antages, at en advokat er inhabil som voldgiftsdommer, såfremt advokatens firma i almindelighed er advokat for en af parterne.⁷⁴

Spørgsmålet er derfor i praksis, hvor tæt knyttet parten og advokatfirmaet skal være for, at det medfører inhabilitet. Reglen om inhabilitet må endvidere kunne udvides til at omfatte situationer, hvor der findes en relation mellem voldgiftsdommeren og enten parten eller dennes advokatfirma.⁷⁵

I U 1991.418/2 H fandtes en partsudpeget voldgiftsdommer inhabil af Højesteret. Voldgiftsdommeren var uddannet ingeniør og cand.jur., og han var ansat i et firma, som havde et bestående forretningsforhold til den udpegende part. Højesteret henvisede til SØ- og Handelsrettens bemærkninger, hvor der var blevet lagt vægt på, at kontraktforholdet til en af parterne medførte, at der kunne vækkes tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Desuden blev der lagt vægt på, at det ikke kunne anses for særlig vanskeligt at finde en ny voldgiftsdommer med tilsvarende tekniske kvalifikationer.

U 1997.172 H handler om en advokat, som var indblandet i en samtidigt verserende retssag med en af voldgiftssagens parter. I retssagen, der blev ført for SØ- og Handelsretten, repræsenterede advokaten sagsøger, og i voldgiftssagen blev han udpeget som voldgiftsdommer af sagsøger. Sagsøgte i voldgiftssagen var ligeledes en af de sagsøgte i sagen for SØ- og Handelsretten. Sagsøgte mente derfor, at voldgiftsdommeren måtte være inhabil i voldgiftssagen. Højesterets kendelse stadfæstede voldgiftsdommerens inhabilitet med henvisning til de af SØ- og Handelsrettens anførte omstændigheder.

U 2005.611 H er refereret ovenfor under punkt 2.2.3.1. Udover den nævnte problemstilling med gentagne udpegninger, skulle retten også tage stilling til, om tidligere arbejde for den ene part skulle medføre inhabilitet for voldgiftsdommeren. Spørgs-

⁷⁴ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

⁷⁵ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 179.

målet gik specifikt på, om voldgiftsdommeren, der havde udført advokatarbejde for den udpegende part, skulle afskæres fra at virke som partsudpeget voldgiftsdommer. Højesteret slog fast, at det ikke skulle afholde personen fra at virke som partsudpeget voldgiftsdommer, at han for mere end seks år siden havde udført arbejde som advokat for parten.

Den svenske højesteret tog i 2007 ligeledes stilling til, om en arbejdsrelation skulle medføre inhabilitet. Spørgsmålet var, om en person, som konsulent på deltid var tilknyttet et advokatfirma, der havde den udpegende part som en meget stor kunde, kunne overholde lovens habilitetskrav til voldgiftsdommere. Voldgiftsdommeren havde sit kontor i advokatfirmaets lokaler og arbejdede noget af sin tid for advokatfirmaet. Indsatsen i advokatfirmaet blev honoreret med et beløb svarende til omkring 20 % af voldgiftsdommerens samlede indkomst, hvilket ifølge den svenske højesteret ikke indebar en økonomisk afhængighed. Voldgiftsdommeren fremgik af advokatfirmaets hjemmeside som tilknyttet konsulent, og han brugte i forbindelse med sine egne hverv firmaets faciliteter. For at der kunne foreligge et problem, skulle voldgiftsdommeren kunne identificeres med advokatfirmaet som følge af sin nære tilknytning hertil. Den svenske højesteret statuerede identifikation mellem advokatfirmaet og voldgiftsdommeren, idet hans stilling som konsulent skulle sidestilles med en stilling som advokat i firmaet. Da den udpegende part var en betydningsfuld kunde for advokatfirmaet, betød det, at voldgiftsdommeren i denne sag var inhabil. Domstolen understregede, at afgørelsen blev truffet ud fra objektive kriterier, hvorfor det ikke konkret skulle påvises, at voldgiftsdommeren lod sig påvirke af uvedkommende hensyn.⁷⁶

Københavns Byret afsagde i 2010 dom i en sag, der angik arbejde i begrænset omfang. Da det er en byretssag, er dommen af begrænset præjudikatsværdi, men målt op mod den begrænsede mængde praksis på området, findes den alligevel værd at omtale. Sagen omhandlede en voldgiftsdommer, som en gang årligt holdt et foredrag arrangeret af et advokatfirma. Dette advokatfirma repræsenterede den ene part i voldgiftssagen. For foredraget, der blev holdt for jurastuderende, modtog voldgiftsdommeren 10.000 kr. som betaling fra advokatfirmaet. Voldgiftsdommeren sad desuden i bestyrelsen for nogle foreninger sammen med advokater fra det pågældende advokatfirma. Byretten fandt ikke, at nogen af disse grunde kunne bevirke, at voldgiftsdommeren skulle være inhabil i den pågældende sag. Det fremgår vedrørende bestyrelsesarbejdet, at det ikke kan henregnes som tætte forretningsmæssige eller økonomiske forbindelser til advokatfirmaet.⁷⁷

De refererede domme giver et nogenlunde, om end langt fra fyldestgørende, indblik i, hvornår man kan varetage hvervet som voldgiftsdommer uden fare for inhabilitet som følge af for tæt tilknytning til en part eller dennes advokatfirma. Dommene afsagt før den nye voldgiftslov ville formentlig få samme udfald i dag, ligesom en dansk domstol i den svenske sag formentlig ville nå det samme resultat. Det kan derfor konkluderes, at en partsudpeget voldgiftsdommer ikke er habil, hvis han er ansat

---

⁷⁶ Högsta Domstolens dom 19. november 2007. T-2448-06 som er omtalt i Pihlblad i E.T. 2011 s. 76.

⁷⁷ Københavns Byrets dom afsagt d. 2. juli 2010, journal nr. BS 19C-5654/2009 som er omtalt i Pihlblad i E.T. 2011 s. 76-77.

i et firma, der har et bestående forretningsforhold til den udpegende part i sagen. For voldgiftens formand må det som udgangspunkt gælde, at han ikke må være i et bestående forretningsforhold til nogen af parterne. Kan det derimod tillades, at en partsudpeget voldgiftsdommer er i et bestående forretningsforhold til den anden part i sagen? Såfremt den udpegende part kender til forholdet er det svært at forestille sig, hvem der i praksis ville gøre indsigelse mod habiliteten.

Dommene viser, at man ikke kan udpeges som voldgiftsdommer af en part, hvis man samtidig fører en retssag mod den anden part. Muligheden for udpegning som voldgiftsdommer er også afskåret, hvis man udadtil fremtræder som tæt tilknyttet partens faste advokatfirma, uanset den formelle tilknytning. Derimod hindrer det ikke udpegning som voldgiftsdommer, at man i begrænset omfang udfører arbejde for en af parternes advokatfirma, ligesom arbejde for parten, som er udført for mere end seks år siden, ikke er et problem. Endelig medfører det ikke i sig selv habilitetsproblemer, at voldgiftsdommeren sidder i bestyrelse med advokater fra en parts advokatfirma.

Der er således stadig tvivlsspørgsmål. Hvornår er der eksempelvis gået lang nok tid til, at arbejde udført for den udpegende part ikke længere medfører inhabilitet? Svaret er formentlig et stykke under seks år, da Højesteret helt kort afviste, at der efter seks år skulle være et habilitetsproblem. Hvilken tilknytning en advokat skal have til en parts advokatfirma, for at det medfører inhabilitet er også temmelig uklart. De to sager på området omhandler to vidt forskellige situationer. Den ene havde kontor i advokatfirmaet og fremgik af hjemmesiden, mens den anden alene holdt et enkelt årligt foredrag for advokatfirmaet. Den svenske dom kunne således ikke falde anderledes ud, når man tænker på princippet i voldgift om:

*Justice must not only be done, justice must also be seen to be done.*⁷⁸

Lighedspunktet i sagerne er, at der indgår et økonomisk aspekt for voldgiftsdommeren. Den ene tjener 20 % af sin indkomst ved advokatfirmaet, mens den anden tjener 10.000 kr. Ved den første er der berettiget tvivl om hans habilitet, mens det ikke er tilfældet med den anden. De 20 % af indkomsten var voldgiftsdommeren ifølge den svenske højesteret ikke økonomisk afhængig af, men det udgør dog stadig en væsentlig del af hans indkomst. Det er således ikke nødvendigt for at statuere inhabilitet, at voldgiftsdommeren er afhængig af indtægten fra den udpegende parts advokatfirma. Spørgsmålet er derfor, hvor mange foredrag voldgiftsdommeren i byrets-sagen skulle have holdt for advokatfirmaet, før han ville komme i habilitetsproblemer grundet hans indkomst fra advokatfirmaet? Det er svært at sige, men der skal formentlig en del foredrag i den indtægtsklasse til, før det blot udgør 10 % af indtægten for en voldgiftsdommer. Der er desuden stor forskel på, om man er fast tilknyttet et advokatfirma, eller om man kun laver arbejde i begrænset og løst omfang for advokatfirmaet. Loyalitetsfølelsen må uden tvivl være størst ved en fast tilknytning. Det ville også være for drastisk, om et enkelt mindre samarbejde skulle medføre inhabilitet.

---

⁷⁸ Online udgaven af voldgiftsloven, note 39.

U 1997.172 H vedrørte som nævnt en partsudpeget voldgiftsdommer, der var inhabil på grund af en samtidigt verserende sag for domstolene. I sagen for domstolene re-præsenterede voldgiftsdommeren sagsøgeren som dennes advokat. Situationen ved-rørte således en parallelt løbende sag. I forlængelse heraf skal det bemærkes, at Ad-vokatrådets reformforslag til voldgiftsloven i 2003 anførte, at en voldgiftsdommer ikke bliver inhabil, fordi han tidligere har pådømt en retssag, som involverede en af parterne.⁷⁹ Reformforslaget strider således ikke mod den omtalte dom, da parallelle sager ikke omtales I stedet anføres det blot, at inhabiliteten ikke indtræder ved tidli-gere pådømmelser af sager mod en af parterne.

I forlængelse af U 1997.172 H er det konkluderet, at der ikke tillades nogen form for modsætningsforhold af hverken professionel eller privat karakter mellem voldgifts-dommeren og sagens anden part.⁸⁰ Konklusionen kan skyldes, at et modsætningsfor-hold til voldgiftsdommeren kan være lige ødelæggende for tilliden til voldgiften, som hvis modparten har en tæt positiv tilknytning til voldgiftsdommeren. Formuleret anderledes kan det skabe den samme mistillid til voldgiften, om dommeren er posi-tiv stemt over for modparten, eller om han er negativ stemt over for en selv. Inden for forvaltningsretten stilles der høje krav til venskaber, før de medfører inhabili-tet⁸¹, mens der ikke stilles de samme høje krav ved modsætningsforhold⁸². Det er dog nok for vidtgående at konkludere, at der ikke tillades nogen form for modsæt-ningsforhold inden for voldgift. På samme måde, som der tillades visse positive per-sonlige relationer, må der også kunne tillades visse negative relationer uden, at det medfører berettiget tvivl om habiliteten. Til gengæld skal der formentlig mindre til for at statuere inhabilitet ved modsætningsforhold end ved venskaber.

I Advokatrådets advokatetiske regler fra 2005 understreges det som i lovforslaget, at advokaten ikke kan være voldgiftsdommer i en sag, hvor han har repræsenteret en af parterne. Desuden påpeges det, at voldgiftsdommeren heller ikke efter sit virke som voldgiftsdommer må hjælpe en af parterne i forbindelse med tvisten.⁸³ Det kunne muligvis påvirke dommerens habilitet, hvis han havde mulighed for at skaffe sig en fremtidig kunde gennem behandlingen af voldgiftssagen. Det må dog ikke kunne medføre inhabilitet med tilbagevirkende kraft, men må alene ses som en moralsk forpligtigelse for voldgiftsdommeren.

De advokatetiske regler fra 2011 udvider inhabilitetsområdet. Det fremgår af regler-ne, at forbuddet mod at virke som dommer i en sag, hvor man tidligere har medvir-ket, også gælder for alle andre i advokatfirmaet eller kontorfællesskabet, ligesom de også afskæres fra at arbejde med sagen efterfølgende.⁸⁴

Det er gjort gældende, at man ikke bør gå for vidt i forsøget på at undgå inhabilitet. Selvom udsagnet var møntet på domstolene, må argumenterne også være relevante

⁷⁹ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

⁸⁰ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 179.

⁸¹ Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 103.

⁸² Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 106.

⁸³ Stokholm og Reklings i E.T. 2006 s. 52.

⁸⁴ Advokatetiske regler 2011, pkt. 12.4.

vedrørende voldgift. Det blev anført, at det udgør et problem, hvis dommere risikerer at blive inhabile over for alle, som de kommer i nærheden af.⁸⁵ Dommene i dette afsnit viser, at det ikke er tilfældet inden for voldgift. Den blotte relation til en af parterne eller advokaterne medfører ikke inhabilitet, medmindre der eksempelvis foreligger en økonomisk relation⁸⁶.

2.2.3.3 Retsplejens praksis vedrørende relation til en af parterne eller dennes advokat

Da voldgiftsdommere som nævnt i bemærkningerne til § 12 i den nye voldgiftslov skal leve op til RPL §§ 60 stk. 1 og 61⁸⁷, er det relevant at se på, hvornår dommere må afholde sig fra at pådømme sagen grundet relationer til parten eller dennes repræsentant.⁸⁸ Borgerlige sager har den største relevans i forbindelse med voldgift, men habilitetsafgørelser i straffesager må også give en vis vejledning.

I U 1997.50 Ø fandt Østre Landsret ikke, at dommeren skulle vige sit sæde på grund af inhabilitet efter RPL § 61. Dommeren havde omkring 10 år tidligere arbejdet sammen med anklageren i 15 måneder i et direktorat, hvoraf han en del af tiden var souschef under denne. Dette forhold var ikke tilstrækkeligt til, at der kunne rejses tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.

Østre Landsret var nået frem til det samme resultat tidligere samme år. I U 1996.1544 Ø kendte retsformanden den beskikkede forsvarer fra studietiden og havde siden mødtes med hende mindre end en gang årligt både privat og i større kredse. Dette var ikke tilstrækkeligt til, at retsformanden måtte trække sig, da forholdet ikke medførte, at der kunne rejses tvivl om hendes fuldstændige upartiskhed efter RPL § 61.

I U 2011.652 V afgjorde Vestre Landsret en sag, hvor en dommerfuldmægtig tre år forinden var ophørt med at arbejde for det advokatfirma, som repræsenterede sagsøgte. Hendes samlever arbejdede fortsat for dette advokatfirma, men var ikke partner heri, og kundeforholdet til sagsøgte var ikke af stor økonomisk betydning for advokatfirmaet. Ingen af disse forhold bevirkede, at der kunne rejses tvivl om den dommerfuldmægtiges fuldstændige upartiskhed efter RPL § 61.

U 2011.3374/3 H refererer et spørgsmål om, hvorvidt en dommer kunne pådømme en sag, hvor den ene part blev repræsenteret af det advokatfirma, hvor dommerens ægtefælle var partner. Der var tale om et stort advokatfirma, Kammeradvokaten, og dommerens ægtefælle sad i en afdeling, hvor denne intet havde med sagen at gøre. Sagen havde hverken for kunden eller advokatfirmaet særlig betydning. Højesteret fandt ikke, at der var forhold, som kunne rejse berettiget tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.

Ud fra disse fire domme er der således ikke noget, som tyder på, at en begrænset eller ophørt relation til en part eller dennes advokatfirma medfører inhabilitet efter

---

⁸⁵ Smith i U 1998 B. s. 381.

⁸⁶ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 64.

⁸⁷ Forslag til lov om voldgift s. 5308.

⁸⁸ Bang i U 2000 B. s. 639.

RPL § 61. Desuden er en nuværende nær relation til et advokatfirma ikke nødvendigvis nok til at statuere inhabilitet. U 2011.3374/3 H var formentlig faldet anderledes ud, hvis ægtefællen havde haft en tilsvarende ledende stilling hos den ene part i sagen jf. RPL § 60 stk. 1 nr. 2. Grænsen til inhabilitet må derfor gradueres alt efter, om voldgiftsdommeren har en relation til den ene part eller blot til dennes advokatfirma.

2.2.3.4 Voldgiftsdommeren har taget stilling til sagen

I Advokatrådets forslag til reform af voldgiftsloven anføres:

Har voldgiftsdommeren som sagkyndig udtalt sig eller på anden måde taget stilling til tvisten, f.eks. ved i større eller mindre omfang at hjælpe en af parterne med juridiske eller faktiske forhold, foreligger der omstændigheder, som er egnede til at rejse berettiget tvivl om hans upartiskhed.⁸⁹

Advokatrådets udtalelse retter sig mod de situationer, hvor voldgiftsdommeren inden tvisten har bistået en af parterne med den konkrete sag. Dette var netop situationen i U 2010.802 H, og dommens resultat ligger helt på linje med det netop fremhævede fra Advokatrådets reformforslag. En advokat, der havde medvirket ved udarbejdelsen af en kontrakt, blev senere udpeget som voldgiftsdommer i en sag, der netop omhandlede dele af den aftale, han som rådgiver havde deltaget i udarbejdelsen af. Højesteret henviste til Landsrettens begrundelse for, at voldgiftsdommeren var inhabil. Retten udtaler, at advokatens medvirken ved etableringen af en central del af den aftale, som voldgiftsretten skulle tage stilling til, medfører, at han er inhabil som voldgiftsdommer. At indsigelsen omkring habiliteten var indgivet for sent, er underordnet i denne henseende. Derimod er det værd at bemærke, at habilitetsindsigelsen kom fra den udpegende part selv. Indsigelsesretten kan således anvendes af den udpegende part selv.

En anden dom inden for området er refereret i U 2009.550 Ø. Situationen var den, at en advokat havde skrevet en artikel om et omdiskuteret retsområde. Artiklen blev offentliggjort over et år før voldgiftssagen opstod. I artiklen rådgav advokaten virksomheder til at handle på en bestemt måde med henvisning til et ministeriums fortolkning af loven. Advokaten havde således ikke taget stilling i den konkrete sag, men havde derimod generelt udtalt sig om retsområdet. Landsretten fandt ikke advokaten inhabil som voldgiftsdommer i sagen. Dommen begrundedes med, at dommere såvel som voldgiftsdommere normalt ikke bliver inhabile ved generelt at have udtalt sig om et givent retsspørgsmål.

Voldgiftsdommeren var således habil i sagen, selv om han havde rådgivet i en bestemt retning inden for området og på den måde indirekte havde taget stilling til tvisten. Det følger af Advokatrådets ordvalg, at voldgiftsdommeren ikke må have taget stilling til den konkrete sag. Det er selvfølgelig ikke et problem, at voldgiftsdommeren har en holdning på området, da det ville ødelægge mulighederne for, at forfattere til bøger eller artikler kunne være voldgiftsdommere inden for deres specialeområde. Samtidig ville det fjerne en del af grundlaget for at udpege voldgiftsdommere. Par-

---

⁸⁹ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

terne vælger formentlig en voldgiftsdommer, som de forventer, har en bestemt holdning til sagsområdet blandt andet ud fra personens publikationer eller udtalelser.

De omtalte domme viser, at voldgiftsdommere selvfølgelig ikke afskærer sig fra hverv som voldgiftsdommer ved at indgå i den offentlige debat. Derimod afskæres muligheden for at være voldgiftsdommer i en sag, hvis man tidligere har været involveret i dele af den sag, som fører til tvisten, eller hvis man har taget stilling til den konkrete sag.

Der findes udover U 2009.550 Ø endnu en dom fra 1998, som hører til under dette emne. Dommen er dog konkret og yderst kort begrundet, ligesom den vedrører inhabilitet, som indtræder efter udpegningen, og den har derfor ikke den store interesse for denne afhandling. Dommen er refereret i U 1999.452 SH og omhandlede, hvorvidt to voldgiftsdommere i forbindelse med sagens drøftelse kunne blive inhabile i sagen.

2.2.3.5 Interesse i sagens udfald

Som anført ovenfor under punkt 2.2.1.2 kan en person ikke være voldgiftsdommer, når han selv eller hans nærtstående har interesse i sagens udfald. Desuden må den samme persongruppe ikke være medlem af parternes bestyrelse eller direktion.⁹⁰ I forlængelse heraf hævdes det, at hverken voldgiftsdommeren eller dennes nærmeste må risikere at lide tab eller kunne drage nytte af sagens udfald.⁹¹ Andre steder anføres det, at der skal foretages et skøn over interessen i sagens udfald, således at ikke enhver begrænset interesse medfører inhabilitet. Som eksempler, der ikke bør angribes med habilitetsindsigelser, nævnes en voldgiftsdommer, der er mindre aktionær i en af sagens parter, eller hvis voldgiftsdommeren er almindelig kunde i en virksomhed, der er part i sagen.⁹²

Det må være mere korrekt at foretage et skøn over interessen, i stedet for en generel afvisning af dommere med interesse i sagens udfald. Der må ske en afvejning af, hvor meget voldgiftssagens udfald betyder for voldgiftsdommeren. En risiko for et lille kursudsving på aktier for et mindre beløb må eksempelvis ikke medføre en dommers inhabilitet. Det kunne give praktiske problemer, da mange potentielle voldgiftsdommere formentlig har investeringer placeret i aktier. Desuden ville afværgelsen af et lille kursfald på en mindre aktiepost langt fra kunne opveje muligheden for fremtidige indtægter fra hverv som voldgiftsdommer. Hvorvidt, der foreligger berettiget tvivl om habiliteten, må således afhænge af den konkrete interesse i sagen.

Fra engelsk ret kan nævnes en dom, hvor dommeren måtte trække sig grundet en ideel interesse i sagen. Dommen angår ikke voldgift, men kan anvendes til fortolkning af, hvornår voldgiftsdommeren må trække sig på grund af andet end økonomisk interesse.⁹³ Sagen handlede om udlevering af den tidligere chilenske præsident Pino-

⁹⁰ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

⁹¹ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 179.

⁹² Online udgaven af voldgiftsloven, note 39.

⁹³ Casey: Selection of the Tribunal s. 42.

chet Ugarte til retsforfølgelse. Situationen var den, at dommeren i sagen var ulønnet leder og medlem af en underafdeling af Amnesty International. Amnesty International havde anlagt sagen om udlevering af Pinochet Ugarte til retsforfølgelse i Spanien. Resultatet blev, at dommeren, som følge af sit medlemskab af Amnesty International, måtte trække sig fra sagen. Afgørelsen er blevet kritiseret, fordi den ikke i tilstrækkelig grad skelner mellem personlig interesse, hvor man er dommer i egen sag, og en mere overordnet interesse, som der menes at være tale om i denne situation. Desuden hævdes det, at andre lande med common law har begrænset inhabiliteten til sager, hvor dommeren har en personlig finansiell interesse i udfaldet.⁹⁴

Det er vanskeligt at sige, hvad resultatet ville være i en tilsvarende dansk sag. I Karnovs Lovsamling nævnes eksempler på, hvilke former for interesse, som kan begrunde, at en person ikke kan være dommer i en sag efter RPL § 60 stk. 1 nr. 1. Her nævnes kun økonomiske interesser og udfald, der kan indvirke på dommerens job eller omdømme.⁹⁵ Ud fra disse eksempler ville dommeren i den engelske sag ikke være inhabil i Danmark. De under punkt 2.2.3.2 nævnte sager angår også primært, at voldgiftsdommeren har en vis økonomisk interesse i sagens udfald.

Der nævnes i U 2000 B. s. 636 eksempler på kravene til lægdommeres habilitet. Disse dommere er omfattet af RPL's regler, hvilket voldgiftsdommere ifølge bemærkningerne til voldgiftslovens § 12 også er.⁹⁶ Kravene må derfor kunne sammenlignes. Artiklen nævner dommen U 1983.570 SH, hvor Sømændenes Forbund indtrådte som mandatar og indstillede to sagkyndige dommere, der var medlem af Forbundets ledelse. De to fagkyndige dommere var ifølge dommen ikke inhabile som følge af deres medlemskab af ledelsen i forbundet, men derimod fordi de som led i denne funktion havde taget stilling i sagen. Desuden nævnes dommen U 1993.655 SH, hvor situationen næsten var den samme. De to indstillede sagkyndige dommere var inhabile på grund af deres nære tilknytning til ledelsen i Sømændenes Forbund, som havde behandlet den pågældende sag.⁹⁷ Fra forvaltningsretten kan det nævnes, at medlemskab af en større forening normalt ikke medfører inhabilitet i en sag, hvor foreningen er part.⁹⁸

Konklusionen er derfor, at det modsat Pinochet-sagen i Danmark ikke er udelukket, at man kan agere som voldgiftsdommer, selv om man er medlem af en forening, der er part i sagen. Ved afgørelsen af den enkelte sag må det blandt andet tages i betragtning, hvor mange medlemmer foreningen tæller, da inhabilitet synes mere nærliggende jo mindre foreningen er. I foreninger med mange medlemmer er det enkelte medlem længere fra beslutningerne, og afgørelsen har formentlig også mindre betydning for det enkelte medlem. Situationen kan illustreres med forskellen mellem et medlemskab af en grundejerforening og en stor landsdækkende organisation. Inhabilitet indtræder derimod uden videre, hvis man er en del af ledelsen, hvilket også blev

---

⁹⁴ Alder: Administrative Law s. 411.

⁹⁵ Karnovs Lovsamling, online udgaven af retsplejeloven, note 371.

⁹⁶ Forslag til lov om voldgift s. 5308.

⁹⁷ Bang i U 2000 B. s. 636.

⁹⁸ Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 26.

nævnt af Advokatrådet i 2003⁹⁹. Økonomisk interesse i sagen kan desuden medføre inhabilitet.

2.2.3.6 Oplysningspligten

Det fremgår af voldgiftslovens § 12 stk. 1, 1. punktum, at forhold, som kan skabe tvivl om voldgiftsdommerens habilitet, skal oplyses ved udpegningen. I bemærkningerne til voldgiftslovens § 12 nævnes det ikke, om fortielsen af relevante oplysninger får betydning ved vurderingen af voldgiftsdommerens habilitet. Der nævnes alene, at det kan medføre tab af retten til vederlag eller, at der kan opstå et erstatningsansvar.¹⁰⁰ Desuden kan den manglende oplysning få betydning ved fuldbyrdelse af voldgiftskendelsen i henhold til New York konventionen.¹⁰¹ Som nævnt under punkt 2.2.1.2 skrev Advokatrådet i sit reformforslag til voldgiftsloven, at såfremt en voldgiftsdommer fortier oplysninger, som har betydning for vurderingen af habilitetsspørgsmålet, kan det i sig selv have betydning ved vurderingen af den pågældendes habilitet.¹⁰² Noget tilsvarende fremgår af forarbejderne til den svenske voldgiftslov, hvor fortielsen kan være udslagsgivende i grænsetilfælde.¹⁰³

Den svenske Højesteret afviste dog i sin dom fra den 9. juni 2010¹⁰⁴, som er refereret under punkt 2.2.3.1, at lade det være afgørende for habilitetsvurderingen, hvorvidt voldgiftsdommeren oplyste om sine tidligere udpegninger som voldgiftsdommer fra advokatfirmaet. Retten henviste blandt andet til, at denne dom blev afsagt på baggrund af objektive kriterier, og at muligheden for at tillægge fortielsen vægt skulle reserveres til grænsetilfælde. Voldgiftsdommeren blev således ikke fundet inhabil trods fortielsen af relevant information.¹⁰⁵

Der ses ikke at være taget stilling til situationen i dansk retspraksis, men man må formode, at resultatet ville blive det samme i Danmark. Inhabilitet må skyldes konkrete relationer, hvorfor fortielsen af information ikke i sig selv er tilstrækkeligt¹⁰⁶. En valgt voldgiftsdommer skal ikke vige sit sæde på grund af habilitetsproblemer, som ikke reelt foreligger. Derimod kan muligheden, som det nævnes i den svenske dom, reserveres til rene grænsetilfælde, hvor det bliver udslagsgivende, at voldgiftsdommeren ikke fremlagde de nødvendige oplysninger. Situationen er dog vanskelig at forestille sig i praksis.

2.2.3.7 Specialiserede områder

Der findes områder, hvor kun få personer har særlig sagkundskab. Skal denne omstændighed tages i betragtning, når der tages stilling til voldgiftsdommerens habilitet?

---

⁹⁹ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

¹⁰⁰ Forslag til lov om voldgift s. 5308.

¹⁰¹ Weigand: Practitioners Handbook s. 333-334.

¹⁰² Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 173.

¹⁰³ Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09 s. 6.

¹⁰⁴ Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09.

¹⁰⁵ Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09.

¹⁰⁶ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 70.

I U 1991.418/2 H, som er refereret under punkt 2.2.3.2, lagde Højesteret vægt på, at det ikke ville være vanskeligt at finde en ny voldgiftsdommer med de ønskede tekniske kvalifikationer. Blandt andet derfor blev voldgiftsdommeren kendt inhabil. Højesterets sparsomme begrundelse i U 2005.611 H, som er refereret under punkt 2.2.3.1, tillagde det derimod ikke betydning, at sagen var inden for et stærkt specialiseret emne som genforsikring, hvor udbuddet af mulige voldgiftsmænd derfor var begrænset. Selvom den nyeste Højesteretsdom således ikke tog hensyn til områdets specialisering ved habilitetsbedømmelsen, er praksis på området ikke klar. Det skyldes, at Højesteret ikke direkte afviste, at områdets specialisering kunne få indflydelse på habilitetsbedømmelsen.

Inden for forvaltningsretten nævnes det som en mulighed, at kravene til habilitet mindskes i de tilfælde, hvor det kan være vanskeligt at finde en anden egnet person til at bedømme sagen¹⁰⁷. Kompromiset skyldes vigtigheden af, at den person, der træffer afgørelsen, skal have tilstrækkelig fagkundskab på området.¹⁰⁸ Det skyldes desuden, at udgangspunktet for habilitetskravene ofte er strengere end nødvendigt i de konkrete sager.¹⁰⁹ Da der er store ligheder mellem forvaltningsrettens inhabilitetspraksis og retsplejelovens regler¹¹⁰, og da voldgiftsdommere i vidt omfang skal efterleve retsplejelovens habilitetsregler som omtalt i afsnit 2.2.2.2, kunne der måske på specialiserede områder tillades en mere lempelig vurdering af habiliteten inden for voldgift. Det fremgår således også af U 2005.611 H, at Sø- og Handelsretten ville tage områdets specialisering i betragtning ved habilitetsvurderingen. Højesteret tog ikke direkte afstand fra argumentet, men undlod dog at gentage det.

Det er således ikke klart, om det i fremtidige sager kan tillægges betydning ved habilitetsvurderingen, hvis sagsområdet er meget specialiseret. Det er dog svært at forestille sig en situation, hvor en inhabil voldgiftsdommer tillades på baggrund af begrænsede valgmuligheder, da man ikke som inden for forvaltningsretten er reelt begrænset i sit valg. Konklusionen støttes af, at der ikke findes appelmuligheder inden for voldgift.

2.3 Delkonklusion

Undersøgelsen har vist, at både partsudpegede voldgiftsdommere såvel som formanden i dag principielt skal leve op til RPL §§ 60 stk. 1 og 61. Der er dog tvivl om, hvorvidt disse krav vedrørende partsudpegede voldgiftsdommere vil blive efterlevet fuldt ud i praksis. Det bliver svært at give et entydigt svar på, da specielt kravene i RPL § 61 er baseret på et skøn, og domspraksis inden for voldgift er yderst sparsom. Der er heller ikke noget som tyder på, at der skulle være forskel på habilitetskravene afhængig af, om der er en eller flere voldgiftsdommere, hvilket der ellers er argumenteret for inden for retsplejen¹¹¹.

---

¹⁰⁷ Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 11.

¹⁰⁸ Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 13.

¹⁰⁹ Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet s. 11.

¹¹⁰ Ellehauge: Inhabilitet s. 22.

¹¹¹ Ellehauge: Inhabilitet s. 183.

Da kravene således ikke er klare, er der gennemgået en række domme, der kan yde hjælp i den fremtidige fortolkning. Herfra ved vi, at det ikke umiddelbart skaber habilitetsproblemer for voldgiftsdommere, at de gentagne gange er blevet udpeget af samme part eller advokatfirma. Det kræver dog, at voldgiftsdommeren ikke er økonomisk afhængig heraf. Udpegninger fra en enkelt part, der over en årrække ikke udgør over 10 % af voldgiftsdommerens samlede udpegninger, vil formentlig ikke skabe inhabilitet. Tidligere arbejde udført for parten, skaber heller ikke umiddelbart problemer, når blot der er gået et vist stykke tid, og det ikke er udført i forbindelse med den konkrete sag. Det er heller ikke et problem, at voldgiftsdommere har udtalt sig generelt på retsområdet eller har været dommer i en sag med en af parterne. Videre giver det ikke umiddelbart problemer, at voldgiftsdommere ejer aktier for et mindre beløb i en af parterne, ligesom medlemskab af en forening, der er part i sagen, ikke nødvendigvis medfører inhabilitet. En begrænset eller ophørt relation til en part eller dennes advokatfirma bevirker heller ikke inhabilitet. Endelig medfører det ikke inhabilitet for voldgiftsdommere, at de ikke fremlægger al relevant information i forbindelse med udpegningen. Kun hvis situationen ligger lige på grænsen til inhabilitet kan det eventuelt få betydning for resultatet.

Der er imidlertid en række situationer, som vil føre til voldgiftsdommeres inhabilitet. En person kan ikke virke som voldgiftsdommer, hvis han selv eller hans nærmeste sidder i direktionen eller bestyrelsen for en af parterne, ligesom han ikke må have taget stilling til tvisten inden udpegningen. Hvis voldgiftsdommere aftaler sit honorar med en af parterne, er de også inhabile, ligesom hvis de er i et ansættelsesforhold eller et betydeligt bestående forretningsforhold til en part eller partens advokatfirma. Sker der gentagne udpegninger fra samme part eller advokatfirma, afgøres habiliteten blandt andet af, hvor stor en procentdel af voldgiftsdommerens samlede udpegninger, der kommer fra den pågældende. Er procentdelen over en årrække under 10, er det formentlig ikke et problem, men hvor grænsen går, er ikke klart. Grænsen må dog ligge noget højere, da antallet af større danske advokatfirmaer er begrænset. Praksis viser desuden, at man ikke kan være voldgiftsdommer samtidig med, at man som advokat fører en retssag mod en af parterne. Videre argumenteres der for, at der ikke accepteres nogen form for modsætningsforhold mellem voldgiftsdommere og en af parterne. Udsagnet gælder ikke fuldt ud, da modsætningsforhold i et vist omfang må accepteres.

Det er værd at bemærke, at det ikke var hensigten med voldgiftsloven, at kravene til voldgiftsdommere skulle være klare. De uklare krav giver nogle praktiske problemer for den enkelte voldgiftsdommer, men det er alligevel velbegrundet, da det efterlader rum for den sunde fornuft.

3. **VOLDGIFTSINSTITUTTETS KRAV TIL VOLDGIFTSDOMMERE**

3.1 **Indledning**

Voldgiftsinstituttet har eksisteret i 30 år¹¹² og er det ene af to danske voldgiftsinstitutioner, hvor det andet er Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed. Vold-

---

¹¹² Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 15.

giftsinstituttet er derfor det eneste generelle voldgiftsinstitut i Danmark¹¹³, og i 2010 modtog det 165 nye sager.¹¹⁴ Instituttet har i modsætning til ad hoc-voldgift sit eget regelsæt for voldgift.¹¹⁵ Hvor parterne i ad hoc-voldgift selv skal klare det praktiske omkring voldgiften, administrerer instituttet sagen, hvis den er anlagt der. Administrationen omfatter voldgiftsrettens etablering såvel som opkrævning af depot for sagens omkostninger. Desuden stiller instituttet lokaler til rådighed og kontrollerer voldgiftsdommernes habilitet. Instituttet holder ligeledes opsyn med voldgiftsdommernes effektivitet og kvaliteten af deres arbejde.¹¹⁶ Institutionel voldgift er derfor et nemt valg for parterne, da der ikke skal opnås enighed om andre processuelle regler end valget af institut.¹¹⁷ De oplyste forhold er nok medvirkende til, at 75 % af virksomhederne, ifølge en undersøgelse, foretrækker institutionel voldgift frem for ad hoc-voldgift.¹¹⁸

Da Voldgiftsinstituttet af egen drift kan afgøre, hvorvidt en voldgiftsdommer kan udpeges¹¹⁹, er denne praksis relevant ved bedømmelsen af krav til voldgiftsdommernes habilitet. Man kunne forvente, at praksis under Voldgiftsinstituttet er mere restriktiv end ved domstolene, af frygt for en efterfølgende ugyldighedskendelse fra netop domstolene efter voldgiftsloven § 13 stk. 3. Hensynet til Voldgiftsinstituttets omdømme taler for en nøje bedømmelse af habilitetskravene¹²⁰, og derfor er instituttet også ekstra påpasselig med hensyn til risikoen for habilitetsindsigelser.¹²¹ Instituttets ambition er, at instituttets afgørelser vedrørende habilitet skal svare til den internationale praksis. Desuden søges det at komme frem til det samme resultat, som domstolene eventuelt ville nå i sagen. Det er endnu ikke sket, at kendelser fra Voldgiftsinstituttet er blevet erklæret ugyldige som følge af voldgiftsdommerens inhabilitet.¹²²

3.2 **Analyse**

Først gennemgås Voldgiftsinstituttets regelsæt og derefter dets retningslinjer ved udpegning af voldgiftsdommere. Til sidst oplystes Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis.

3.2.1 Voldgiftsinstituttets regelsæt

Da Voldgiftsinstituttet som nævnt har sit eget regelsæt¹²³, er det relevant at kigge på disse regler. Reglernes kapitel C angår udpegning af voldgiftsdommere, og i § 14 stk. 1 står der, at voldgiftsdommere skal være uafhængige og upartiske. I § 14 stk. 3

---

¹¹³ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 21.

¹¹⁴ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 22.

¹¹⁵ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 22.

¹¹⁶ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 23.

¹¹⁷ Bang i U 1995 B. s. 440.

¹¹⁸ Pihlblad i Advokaten 2009 s. 46.

¹¹⁹ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 296.

¹²⁰ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 24.

¹²¹ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 296.

¹²² Pihlblad i E.T. 2011 s. 84.

¹²³ Voldgiftsinstituttets regler.

står der, at voldgiftsdommeren inden en eventuel udpegning skal oplyse om enhver omstændighed, som en part kan opfatte som skabende berettiget tvivl om habiliteten. Dette følges op i § 14 stk. 8, hvor det nævnes, at instituttets formandskab tager stilling til om voldgiftsdommeren kan fortsætte efter en inhabilitetsindsigelse. Ifølge bestemmelsen træffes afgørelsen, medmindre voldgiftsdommeren selv trækker sig, eller parterne bliver enige om, at han ikke skal udpeges.

Voldgiftsinstituttet påser, inden det henvender sig til en mulig voldgiftsdommer, vedkommendes habilitet i sagen. Alene en indirekte involvering i tidligere sager med en af parterne udelukker, at vedkommende udpeges som voldgiftsdommer i sagen. Dette udelukker ofte advokater fra store advokatfirmaer, ligesom det udelukker specialister inden for et snævert retsområde.¹²⁴ Advokatrådet gør opmærksom på, at denne praksis udnyttes af nogle klientvirksomheder inden for andre områder end voldgift. Virksomhederne tager kontakt til flere og måske alle advokatfirmaer med speciale inden for sagsområdet, hvorved modpartens mulighed for hjælp fra disse spærres.¹²⁵ Problemet forstærkes med tendensen til større og færre advokatfirmaer.¹²⁶ Situationen kan overføres til voldgift under Voldgiftsinstituttet, hvor anvendelsen af flere advokatfirmaers hjælp i sagen spærrer for, at advokater herfra senere kan udpeges som voldgiftsdommere. Det må være årsagen til at Advokatrådet, i deres forslag til voldgiftsloven, foreslog, at inhabiliteten kun skulle indtræde, hvis advokatfirmaet i almindelighed var advokat for parten.¹²⁷ Det er i den henseende hævdet, at et klientforhold ikke er fast, hvis klienten benytter flere advokatfirmaer, eller kun anvender advokatfirmaet inden for bestemte fagområder.¹²⁸ Der må således være en grænse for, hvor mange advokatfirmaer der i almindelighed kan være advokat for parten, hvilket åbner op for større valgmuligheder uden for Voldgiftsinstituttets område.

3.2.2 Voldgiftsinstituttets retningslinjer

Inden udpegning kræver Voldgiftsinstituttet, at de mulige voldgiftsdommere udfylder en erklæring om, hvorvidt de er uafhængige af parterne. Dette gælder både de dommere, der indstilles af parterne, såvel som de af instituttet udpegede.¹²⁹ Af erklæringen fremgår det, at det kan medføre erstatningsansvar efter de almindelige regler, hvis oplysningerne er mangelfulde.¹³⁰ Erklæringen om uafhængighed og upartiskhed kan skaffes ved henvendelse til Voldgiftsinstituttets sekretariat.¹³¹ Erklæringen oplister eksempler på, hvad der skal oplyses af en mulig voldgiftsdommer, men listen er ikke udtømmende. Udsendelsen af skemaet har medført, at instituttet får væsentlig flere oplysninger fra voldgiftsdommerne end, hvad det tidligere gjorde.¹³²

¹²⁴ Pihlblad i Advokaten 2007 s. 43.

¹²⁵ Advokatrådets bemærkninger til advokatetik s. 4.

¹²⁶ Weigand: Practitioners Handbook s. 179.

¹²⁷ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

¹²⁸ Danske Advokater vedrørende advokatetik s. 18.

¹²⁹ Pihlblad i Advokaten 2007 s. 44.

¹³⁰ Pihlblad i Advokaten 2007 s. 45.

¹³¹ <http://www.voldgiftsinstituttet.dk/dk/Menu/Kontakt>.

¹³² Lindboe i Advokaten 2009 s. 10.

Voldgiftsdommeren skal ifølge skemaet oplyse, hvis han direkte eller indirekte er involveret i sagen, eller såfremt han bistår en af parterne eller dennes advokater med sagen. Videre skal det oplyses, hvis voldgiftsdommeren har tætte økonomiske, forretningsmæssige, venskabelige eller familiemæssige bånd til en af parterne eller dennes advokater. Hvis voldgiftsdommeren inden for de sidste fem år er blevet bragt i forslag som voldgiftsdommer af en part eller dennes advokater, skal det oplyses. Inden for samme tidsrum skal der også oplyses om arbejde som advokat eller voldgiftsdommer i sager, der inkluderer en af parterne. Det skal videre oplyses, hvis voldgiftsdommeren bistår en person, som har tætte økonomiske, forretningsmæssige eller familiære bånd til en af sagens parter eller disses advokater. For alle eksemplerne gælder, at de også skal oplyses, hvis en person som voldgiftsdommeren har et tæt økonomisk, forretningsmæssigt eller familiært bånd til, har en sådan tilknytning til parterne.¹³³

Kravet om oplysning skal ikke forstås på den måde, at eksemplerne automatisk medfører inhabilitet, idet oplysningerne kun skal indsendes, hvis voldgiftsdommeren anser sig for habil.¹³⁴

Voldgiftsinstituttets krav til oplysninger om tidligere udpegninger af samme part, advokat eller advokatfirma fem år tilbage i tiden medfører dog ikke en generel regel om, at relevante oplysninger kun skal gives for tiden fem år tilbage. Om oplysningerne er relevante beror på en konkret vurdering.¹³⁵

3.2.3 Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis

Allerede i 2006 gjorde Voldgiftsinstituttet sig overvejelser om, hvordan offentligheden kunne sikres indsigt i, hvorledes instituttet afgjorde inhabilitetsspørgsmål.¹³⁶ I 2009 besluttede Voldgiftsinstituttet sig for at offentliggøre dets voldgiftskendelser i anonymiseret form, såfremt parterne ville give deres samtykke til det.¹³⁷ Ifølge mail af 21. februar 2011 fra medarbejder ved Voldgiftsinstituttets sekretariat, Henrik Gisløv, er der endnu ikke offentliggjort nogen kendelser. Grunden hertil er, at det endnu ikke er lykkedes at få begge parter i en sag til at godkende offentliggørelsen. Steffen Pihlblad har dog i E.T. 2011 s. 71 ff. pkt. 5 kort gjort rede for en række afgørelser fra instituttets formandskab om, hvornår voldgiftsdommere opfylder instituttets inhabilitetskrav. Disse afgørelser er dog meget kort refereret, hvilket begrænser deres retskildeværdi.

3.2.3.1 Gentagne udpegninger

En part gjorde indsigelse mod udpegningen af en voldgiftsdommer, som to gange inden for de seneste 5 år var blevet udpeget af advokater fra det advokatfirma, som

¹³³ Erklæring om upartiskhed s. 2.

¹³⁴ Erklæring om upartiskhed s. 2.

¹³⁵ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 69.

¹³⁶ Møller i Advokaten 2006 s. 22.

¹³⁷ Pihlblad i E.T. 2011 s. 71.

også denne gang udpegede ham. Instituttets formandskab fandt ikke, at dette forhold kunne medføre voldgiftsdommerens inhabilitet.¹³⁸

Afgørelsen er således på linje med domstolens afgørelse i U 2005.611 H. I domstolens afgørelse var der også sket udpegning to gange inden for de seneste fem år, men der var det den samme part og ikke det samme advokatfirma, der udpegede voldgiftsdommeren. Denne forskel er muligvis relevant. Fra Voldgiftsinstituttets side er det således anført, at gentagne udpegninger fra samme part kan udelukke udpegning fra Voldgiftsinstituttet. I følge Jesper Lett ligger grænsen for udelukkelse formentlig mellem tre og fem udpegninger afhængig af perioden, det strækker sig over. Derfor må Voldgiftsinstituttet også relativt ofte meddele, at de ikke kan udpege den voldgiftsdommer, som parten ønsker.¹³⁹

3.2.3.2 Relation til en af parterne

Voldgiftsdommeren var næstformand i en organisation, som havde en interessekonflikt med en af parterne i sagen. Baseret på de konkrete omstændigheder, som der ikke gøres nærmere rede for, fandt formandskabet, at der var risiko for, at voldgiftsdommeren ville favorisere den anden part. Voldgiftsdommeren blev derfor ikke udpeget.¹⁴⁰ Som nævnt under punkt 2.2.3.5 blev der i retspraksis statueret inhabilitet, da dommeren var en del af ledelsen i forbundet, men kun fordi ledelsen havde behandlet sagen. Her er organisationen end ikke part i sagen, men har alene en interessekonflikt med en af sagens parter. Som omtalt under punkt 2.2.3.3 vil et modsætningsforhold mellem voldgiftsdommeren og sagens ene part ofte føre til voldgiftsdommerens inhabilitet. Kravet i Voldgiftsinstituttet er derfor umiddelbart ikke strengere, end det der følger af retspraksis på dette punkt.

Et selskab, der havde en direktør som også var bestyrelsesmedlem, var part i en voldgiftssag. Direktøren havde op til voldgiftssagen privat benyttet en advokat, som var blevet afregnet med 10.000 kr. Advokaten afvistes af voldgiftsinstituttets formandskab som voldgiftsdommer i sagen, da han via forbindelsen til direktøren var for tæt knyttet til selskabet.¹⁴¹ I en anden sag kunne en advokat heller ikke udpeges som voldgiftsdommer i et tilfælde, hvor hans advokatfirma repræsenterede et selskab, som ikke var part i voldgiftssagen, men dog var tæt knyttet til den ene af sagens parter. Desuden risikerede det repræsenterede selskab, at udfaldet af voldgiftssagen ville medføre en efterfølgende sag mod dem.¹⁴² De to sager ligner meget hinanden, omend den sidste sag formentlig udvider det mulige inhabilitetsområde. Den sidste afgørelse viser, at der kan blive problemer, blot man repræsenterer et selskab, som er tæt knyttet til den ene part. Formandsskabets afgørelse kan dog skyldes det forhold, at det repræsenterede selskab risikerede en efterfølgende sag, hvorfor der ikke kan konkluderes endeligt på afgørelsen.

---

¹³⁸ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80.

¹³⁹ Lindboe i Advokaten 2009 s. 10.

¹⁴⁰ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80-81.

¹⁴¹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁴² Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

En advokat fra et advokatkontor kunne ikke være voldgiftsdommer i en sag, fordi advokatfirmaet et halvt år tidligere havde ført en sag for den ene part. Der fandtes således at være berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Dette til trods for, at parten ikke selv havde betalt advokatfirmaet, og at der ikke forelå et fast klientforhold.¹⁴³

Det gav derimod ikke anledning til berettiget tvivl om habiliteten, at en advokat fra samme advokatfirma som voldgiftsdommeren omkring fire år tidligere havde ført nogle sager for den ene part. Begrundelsen var, at de tidligere behandlede sager ikke havde nogen sammenhæng med denne sag.¹⁴⁴

Tre år før indledningen af en voldgiftssag havde voldgiftsdommeren ageret advokat for et selskab, som var koncernforbundet med voldgiftssagens ene part. Dette forhold bevirkede ikke, at voldgiftsdommeren var inhabil i sagen.¹⁴⁵

En kollegas arbejde for den ene part fire år før voldgiftssagen, medførte således ikke inhabilitet for voldgiftsdommeren, ligesom arbejde udført for et koncernforbundet selskab tre år før udpegningen, heller ikke gjorde det. Derimod kunne en ansat advokat ikke udpeges som voldgiftsdommer i en voldgiftssag, da advokatfirmaet et halvt år tidligere havde ført en sag for den ene part. Dette må udelukke rigtig mange advokater ansat ved de større advokatkontorer fra at blive voldgiftsdommere. En enkelt sag for den ene part inden for det seneste år er tilsyneladende nok til, at ingen fra det pågældende advokatfirma kan udpeges. Det gælder uanset, om den potentielle voldgiftsdommer selv har haft kontakt med parten eller ej. Habilitetskravene synes således på dette punkt skrappe inden for Voldgiftsinstituttet end uden for.

3.2.3.3 Relation til en parts advokat

Et modsætningsforhold mellem voldgiftsdommeren og en parts advokat, som havde bevirket klager mod hinanden indgivet til Advokatnævnet gennem de sidste 10 år, medførte en indsigelse om voldgiftsdommerens inhabilitet. Formandskabet fandt ikke, at det skulle medføre inhabilitet for voldgiftsdommeren, idet alle de af ham indgivne klager, var sket på vegne af klienter, og desuden var de alle resulteret i sanktioner. Der fandtes derfor ikke risiko for favorisering af modparten.¹⁴⁶

Voldgiftsdommeren var i en sag genbo til en advokat. Denne advokat arbejdede for samme advokatfirma som en advokat, der under sagen skulle afgive en vigtig vidneforklaring. Dette forhold bevirkede ifølge formandskabet ikke ændringer i voldgiftsdommerens bedømmelse af vidneudsagnet, hvorfor der ikke forelå habilitetsproblemer.¹⁴⁷

---

¹⁴³ Pihlblad i E.T. 2011 s. 82-83.

¹⁴⁴ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁴⁵ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁴⁶ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80.

¹⁴⁷ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80.

En voldgiftsdommer fandtes ikke inhabil af formandsskabet på trods af, at han, indtil knap tre år før voldgiftssagen indledtes, var partner i det advokatfirma, som repræsenterede sagens ene part.¹⁴⁸

En kollega til advokaten for den ene af voldgiftssagens parter havde på en klients vegne indbragt en af voldgiftsdommerens klienter for et disciplinærnævn. Denne disciplinærsag verserede stadig, men den var ikke tilstrækkelig til, at der kunne rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed.¹⁴⁹

En parts advokat indstillede i forbindelse med en voldgiftssag en mulig voldgiftsdommer. Denne havde op til voldgiftssagen hjulpet en anden advokat fra det udpegende advokatfirma med en analyse af en dom, uden at dette dog havde haft karakter af et reelt klientforhold. Da relationen var afsluttet, fandtes voldgiftsdommeren ikke inhabil i voldgiftssagen.¹⁵⁰

I en sag kendte to af voldgiftsdommerne den ene parts advokat, da de fem år tidligere havde deltaget i det samme lovforberedende arbejde. Dette var ikke tilstrækkeligt til, at der kunne rejses berettiget tvivl om deres habilitet i voldgiftssagen.¹⁵¹

Formandsskabet har også afgjort en sag, hvor indsigelsen skyldtes, at voldgiftsdommeren og en advokat, hvis bistand sagen omhandlede, kom fra den samme by. Byen var en af landets største. Voldgiftsdommerens afgørelse kunne eventuelt medføre en politianmeldelse af advokaten. Der forelå ingen relationer mellem de to, udover at de kom fra samme by, hvorfor der ikke var habilitetsproblemer i sagen.¹⁵²

Voldgiftsdommerens ægtefælle var på orlov, men var ansat som advokat i den afdeling, hvor advokatfirmaet som partsrepræsentant behandlede voldgiftssagen. Dette forhold medførte, at der kunne rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet.¹⁵³

Derimod forelå der ikke inhabilitet i en sag, hvor voldgiftsdommerens søn stod over for ansættelse i det advokatfirma, som behandlede voldgiftssagen for den ene part. Sønnen skulle ansættes i Århus, og sagen førtes af en advokat fra kontoret i København.¹⁵⁴

3.2.3.4 Tidligere involvering i sagen

En voldgiftsdommers firma havde været involveret i afgivelsen af et købstilbud på en virksomhed. Derigennem havde firmaet haft adgang til et datarum med sælgers informationer. Virksomheden blev imidlertid solgt til anden side, hvilket senere førte til voldgiftssagen. Voldgiftsdommeren havde ikke selv været en del af købspro-

---

¹⁴⁸ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁴⁹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 82.

¹⁵⁰ Pihlblad i E.T. 2011 s. 82.

¹⁵¹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 82.

¹⁵² Pihlblad i E.T. 2011 s. 82.

¹⁵³ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁵⁴ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83-84.

cessen, men der var alligevel berettiget tvivl om hans habilitet, idet han kunne være forudindtaget om sagen på grund af hans særlige viden. Voldgiftsdommeren fandtes derfor inhabil.¹⁵⁵

Resultatet blev det samme i en sag, hvor voldgiftsdommeren selv havde været involveret i en nyligt afsluttet voldgiftssag. Den afsluttede sag havde medført den nye voldgiftssag. Voldgiftsdommeren kunne ikke deltage i den nye voldgiftssag, fordi han kunne tænkes at have en forudindtaget holdning til sagen som følge af involveringen i den første.¹⁵⁶

3.2.3.5 Interesse i sagens udfald

Voldgiftsdommeren havde en aktiepost i et børsnoteret aktieselskab, hvis markedsværdi udgjorde omkring 50.000 kr. Dette aktieselskab var part i voldgiftssagen. Efter en vurdering af risikoen, for at aktiernes værdi ville ændres efter voldgiftssagens udfald, fandt formandsskabet, at voldgiftsdommeren kunne fortsætte med at behandle sagen.¹⁵⁷

Det samme blev resultatet i en anden sag, hvor omstændighederne var de samme, men hvor aktierne havde en værdi på 31.000 kr.¹⁵⁸

3.2.3.6 Samtidig sag mod en af parterne

Voldgiftsinstituttet tillægger det afgørende vægt, om der gøres indsigelse i de tilfælde, hvor en advokat fra voldgiftsdommerens advokatfirma fører sag mod en af parterne samtidig med voldgiftssagen.¹⁵⁹

En voldgiftsdommer fra et advokatfirma, som samtidig med voldgiftssagen førte en anden sag imod en af parterne, kunne således ifølge formandsskabet godt udpeges, idet der ikke var gjort indsigelse fra den anden part.¹⁶⁰

I en anden sag havde voldgiftsdommerens advokatfirma for en klient varetaget en inkassosag mod en af parterne cirka halvandet år før indledningen af voldgiftssagen. Da der ikke forelå indsigelse mod habiliteten, fandt formandsskabet, at voldgiftsdommeren kunne udpeges.¹⁶¹

Pihlblad anfører i den sammenhæng, at en indsigelse mod habiliteten i disse situationer ville have medført, at voldgiftsdommeren ikke ville være blevet udpeget.¹⁶² Indsigelsen skal ifølge Voldgiftsinstituttets regler afleveres inden 15 dage.¹⁶³ Denne

---

¹⁵⁵ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80.

¹⁵⁶ Pihlblad i E.T. 2011 s. 80.

¹⁵⁷ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁵⁸ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁵⁹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶⁰ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶¹ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶² Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶³ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 83.

regel om, at en indsigelse er afgørende for habilitetsvurderingen er ikke i strid med voldgiftsloven. En part skal således efter voldgiftslovens § 13 stk. 2, 1. punktum fremsætte begrundet indsigelse inden 15 dage efter, at han har fået kendskab til forholdet. Loven nævner således intet om, at voldgiftsretten af sig selv skal tage stilling til sådanne forhold.

En voldgiftsdommer førte som advokat en retssag mod et firma, der var moderselskab til den ene part i voldgiftssagen. På trods af, at det var to selvstændige virksomheder, førte relationen til, at voldgiftsdommeren blev anset for inhabil i sagen. Dette er til trods for, at der ud fra det oplyste ikke var gjort indsigelse mod voldgiftsdommeren.¹⁶⁴ I sagen var det formentlig afgørende, at det var voldgiftsdommeren selv, der førte sagen og ikke blot en kollega. Afgørelsen ligger på linje med retspraksis i U 1997.172 H, hvorefter en voldgiftsdommer i hvert fald ikke samtidig med voldgiftssagen kan føre en retssag mod den ene part. Voldgiftsinstituttet udvider således inhabilitetsområdet til at omfatte en parts moderselskab, hvilket måske også ville være tilfældet i en sag for domstolene.

Formandsskabet fandt ikke, at en voldgiftsdommer var inhabil, selv om han samtidig med den pågældende sag var voldgiftsdommer i en anden sag. Den ene af parterne var involveret i begge sagerne.¹⁶⁵ Denne afgørelse må være udtryk for, at det skaber større tvivl om habiliteten, hvis en voldgiftsdommer repræsenterer den ene part i en anden sag, end hvis han i stedet er dommer i en anden sag.

Voldgiftsdommeren fandtes ikke inhabil, selv om hans firma førte en sag om et krav, som var overtaget fra en af voldgiftssagens parter. Voldgiftsdommerens advokatfirma førte en sag om et krav, som et forsikringsselskab havde overtaget fra en part i voldgiftssagen. Advokatfirmaet var alene advokat for forsikringsselskabet og havde ikke noget klientforhold til den pågældende part i voldgiftssagen.¹⁶⁶

3.2.3.7 Kollega som vidne

En person, der ikke var advokat, blev indstillet til at være voldgiftsdommer. Den mulige voldgiftsdommer var partner i et firma, som havde en ansat, der skulle vidne i voldgiftssagen. Dette forhold medførte, at der ifølge formandsskabet forelå berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet, og han kunne derfor ikke udpeges.¹⁶⁷

Afgørelsen er umiddelbart ikke i overensstemmelse med praksis inden for retsplejen. I U 1996.370 H skulle en retsassessor således afgive vidneforklaring. Retsassessoren var for tiden ansat ved den landsret, som skulle pådømme sagen. Der rejstes derfor indsigelse mod dommernes upartiskhed efter RPL § 61. Højesteret fandt dog ikke, at det pågældende forhold skulle medføre landsdommernes inhabilitet, og de kunne således fortsat pådømme sagen. Der er argumenteret for, at det afgørende må være, hvorvidt vidnet står i et direkte underordningsforhold til dommeren i sagen¹⁶⁸. Står

---

¹⁶⁴ Pihlblad i E.T. 2011 s. 81.

¹⁶⁵ Pihlblad i E.T. 2011 s. 82.

¹⁶⁶ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶⁷ Pihlblad i E.T. 2011 s. 83.

¹⁶⁸ Bisgaard i U 1998 B. s. 352.

dommeren ikke i et sådant direkte overordningsforhold, bør han vel kunne bedømme vidneudsagnet, uden at der kan rejses berettiget tvivl om hans habilitet.¹⁶⁹ På dette punkt stiller praksis inden for Voldgiftsinstituttet således strengere krav end, hvad der formentlig gælder uden for instituttet.

3.3 **Delkonklusion**

Voldgiftsinstituttet gør meget ud af at undersøge de mulige voldgiftsdommeres habilitet, inden de udpeges. Det gøres blandt andet ved at udsende en erklæring om uafhængighed, som skal udfyldes af den potentielle voldgiftsdommer. Fremgangsmåden skal medvirke til, at instituttet har et godt rygte, hvor parterne ikke behøver frygte for inhabile voldgiftsdommere. Erklæringens eksempler på, hvad der skal oplyses, medfører omfattende krav til mulige voldgiftsdommere. De omfattende oplysningskrav kunne frygtes at lede til en modvilje, hvor kun de mest oplagte ting fremlægges af voldgiftsdommerne. Situationen er dog den modsatte, da der i dag oplyses mere, end der blev gjort, inden instituttet startede med at udsende erklæringerne.

Modsat ad hoc-voldgift, hvor det er voldgiftsdommerne selv, der afgør, hvorvidt de er habile, er det inden for Voldgiftsinstituttets område formandskabet, som tager stilling til habiliteten. Denne afgørelse kan tages uden, at nogen af parterne har gjort indsigelse mod voldgiftsdommernes habilitet. På den måde undgår parterne, at den dommer, de har gjort indsigelse imod, først skal deltage i habilitetsafgørelsen, og eventuelt efterfølgende deltage i påkendelsen af selve sagen.

De gennemgåede afgørelser tyder på, at det sjældent forekommer, at en begrænset relation mellem voldgiftsdommeren og en advokat eller advokatfirma medfører inhabilitet for voldgiftsdommeren. Derimod kræves der ikke meget for, at en tidligere involvering i sagen medfører inhabilitet. Både hjælp til forgæves købstilbud og indblanding i den sag, der førte til en voldgiftssag, er således tilstrækkeligt til, at formandskabet ikke udpeger vedkommende som voldgiftsdommer. En arbejdsmæssig relation til et vidne kan også bevirke voldgiftsdommerens inhabilitet. Begrænsede aktieposter med værdi op til 50.000 kr. udgør til gengæld ikke umiddelbart et habilitetsproblem for voldgiftsdommeren. Det ville også være at gå for langt, medmindre sagen kan få meget stor indvirkning på aktiekursen eller virksomhedens chancer for overlevelse.

Voldgiftsinstituttet gør generelt meget for at undgå voldgiftsdommeres inhabilitet, og det stiller derfor i nogle tilfælde strengere krav, end hvad der gælder for voldgiftssager uden for instituttet.

4. **KRAV TIL INTERNATIONALE VOLDGIFTSDOMMERE**

4.1 **Indledning**

Det er svært at opstille generelle krav til voldgiftsdommere, som skal optræde internationalt, idet reglerne afhænger af sædet for den enkelte voldgift. Derimod kan der gives et meget begrænset indblik i enkelte landes krav til voldgiftsdommere ved at

---

¹⁶⁹ Bisgaard i U 1998 B. s. 352.

se på eksempelvis domme fra udlandet. Derved kan der måske udledes nogle tendenser, som kan overføres til Danmark. International Bar Association og American Arbitration Association har begge udgivet et relevant sæt retningslinjer for, hvornår voldgiftsdommere er habile, og hvornår de ikke er. Nogle af disse input kan formentlig anvendes på de områder, hvor der ikke er klarhed over den danske retsstilling.

4.2 **Analyse**

Først gennemgås de generelle vejledninger, hvorefter teori og domme fra udlandet gennemgås.

4.2.1 IBA guidelines

International Bar Association, IBA, udgav i 2004 en vejledning for, hvilke situationer der medfører habilitetsproblemer for voldgiftsdommere.¹⁷⁰ Vejledningen består blandt andet af 4 lister, der giver eksempler på nogle situationer fra tydelig inhabilitet til situationer, hvor der tydeligvis ikke foreligger inhabilitet.¹⁷¹ IBA følger den normale praksis inden for international voldgift, idet der ikke skelnes mellem partsudpegede voldgiftsdommere og voldgiftens formand.¹⁷² Vejledningen er alene et sæt retningslinjer, som de enkelte lande kan anvende eller lade være. Formålet med retningslinjerne er, at de skal opnå en generel accept i det internationale voldgiftsmiljø og dermed også vinde indflydelse på lovgivningen i de enkelte lande. Det er desuden meningen, at retningslinjerne skal hjælpe de involverede i voldgift med at træffe beslutninger omkring habilitet.¹⁷³ Herudover er der en forhåbning om, at vejledningen kan forebygge indsigelser mod voldgiftsdommere og skabe en større ensartethed i vurderingen af habilitetsspørgsmål.¹⁷⁴ Listerne med retningslinjer er udarbejdet af voldgiftsekspertter fra 14 forskellige lande.¹⁷⁵ Reglerne er derfor ikke specifikt møntet på et bestemt land, men skal ses som et forsøg på at samle praksis fra flere lande. Retningslinjernes eksempler er taget fra lovgivningen i forskellige lande, ligesom de er taget fra retspraksis og eksperternes egen erfaring.¹⁷⁶ At IBA's arbejde har praktisk relevans fremgår eksempelvis af de svenske domstoles henvisning til retningslinjerne.¹⁷⁷

Det fremgår af IBA's regelsæt, at der er berettiget tvivl om en voldgiftsdommers habilitet, hvis han selv har en signifikant økonomisk eller personlig interesse i sagens udfald.¹⁷⁸ Der er således en forskel i formuleringen sammenlignet med Advokatrådets reformforslag til voldgiftsloven. I Advokatrådets reformforslag blev det nævnt, at en person ikke kan være voldgiftsdommer, hvis han selv eller sine nærmeste hav-

---

¹⁷⁰ IBA guidelines.

¹⁷¹ IBA guidelines s. 17-19.

¹⁷² Spiermann og Stokholm i U 2005 B. s. 57.

¹⁷³ IBA guidelines s. 5.

¹⁷⁴ IBA guidelines s. 4.

¹⁷⁵ IBA guidelines s. 3.

¹⁷⁶ IBA guidelines s. 4.

¹⁷⁷ Pihlblad i E.T. 2011 s. 78.

¹⁷⁸ IBA guidelines s. 8.

de interesse i sagens udfald.¹⁷⁹ Forskellen ligger således i, at interessen ifølge IBA's vejledning skal være signifikant, hvorfor en vis interesse accepteres modsat ordlyden i Advokatrådets reformforslag. Som anført under punkt 2.2.3.5 foretages der dog reelt også i Danmark et skøn over voldgiftsdommerens interesse i sagen, inden den erklæres inhabil.

IBA's regelsæt anfører videre, at en voldgiftsdommer selv skal afvise udpegningen, hvis han mener, at han er inhabil. Oplysningspligten omfatter således kun forhold, som kan være af interesse for sagens parter, men som ikke i voldgiftsdommerens øjne medfører inhabilitet. Enhver tvivl, om hvorvidt et forhold skal oplyses eller ej, skal afgøres til fordel for oplysning, og det skal ske uden skelen til voldgiftsprocessens fremskredenhed.¹⁸⁰ Omvendt vil en for vidtgående oplysning kunne medføre utryghed for parterne med hensyn til processen, da det kan skabe en antagelse om, at det oplyste medfører inhabilitet.¹⁸¹ I sidste ende skal det dog ikke have indflydelse på habilitetsvurderingen, hvis en voldgiftsdommer ikke selv oplyser om et relevant forhold. Kun forholdet i sig selv kan medføre inhabilitet.¹⁸²

Selvom voldgiftsdommerens advokatfirma har udført arbejde for den ene part, medfører det ikke automatisk inhabilitet, og det medfører endda ikke nødvendigvis en pligt til at oplyse herom. Forholdet skal vurderes i hvert enkelt tilfælde.¹⁸³ Dette skal ses i lyset af advokatfirmaers voksende størrelse, hvor friheden til frit at vælge voldgiftsdommer skal vejes over for tilliden til voldgiftsdommere.¹⁸⁴

Det anføres, at voldgiftsdommere er forpligtiget til at foretage rimelige undersøgelser af, hvorvidt der foreligger forhold, som kan skabe tvivl om habiliteten. Undladelser kan ikke undskyldes med, at voldgiftsdommeren ikke var opmærksom på konflikten, hvis han ikke har foretaget en rimelig undersøgelse.¹⁸⁵ Begrundelsen for undersøgelsespligten må være, at det ikke er hensigtsmæssigt, hvis forholdene fremkommer under voldgiftsprocessen og risikerer at forlænge behandlingstiden. Det kan således anføres, at når voldgiftsdommeren ikke er opmærksom på et forhold, kan det heller ikke have indflydelse på hans vurdering.

4.2.1.1 Præceptiv rød liste

IBA's Non-Waivable Red List indeholder de forhold, som uanset parternes aftale medfører, at voldgiftsdommeren ikke kan behandle sagen.¹⁸⁶ De oplyste eksempler er i overensstemmelse med de danske regler om, hvornår en person er inhabil i forhold til udpegning som voldgiftsdommer. Ifølge denne røde liste må voldgiftsdommeren ikke selv være part i sagen eller have en væsentlig interesse i udfaldet, lige-

---

¹⁷⁹ Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven s. 172.

¹⁸⁰ IBA guidelines s. 9.

¹⁸¹ IBA guidelines s. 11.

¹⁸² IBA guidelines s. 18.

¹⁸³ IBA guidelines s. 14.

¹⁸⁴ IBA guidelines s. 15.

¹⁸⁵ IBA guidelines s. 16.

¹⁸⁶ IBA guidelines s. 17.

som han selv eller advokatfirmaet ikke må være tæt knyttet til den udpegende part.¹⁸⁷

4.2.1.2 Deklaratorisk rød liste

IBA oplister også en række inhabilitetseksempler på deres Waivable Red List. Denne liste omfatter situationer, som parterne specifikt kan aftale ikke skal medføre inhabilitet. Uden en sådan klar aftale vil forholdet derimod medføre inhabilitet.¹⁸⁸ Listen omfatter eksempelvis situationer, hvor voldgiftsdommeren tidligere har medvirket i sagen eller ejer aktier i en af parterne. Desuden omfatter listen situationer, hvor voldgiftsdommeren er rådgiver for den ene part eller et tæt forbundet selskab her-til.¹⁸⁹

4.2.1.3 Orange liste

Den mest interessante af IBA's lister er den orange liste. Listen indeholder tilfælde, som alt efter den konkrete situation kan medføre voldgiftsdommerens inhabilitet. De opregnede tilfælde dækker over forhold, som skal oplyses af voldgiftsdommeren. Inhabilitet kræver herefter blandt andet, at parterne protesterer over de givne oplysninger¹⁹⁰, hvilket de i de fleste tilfælde gør¹⁹¹. Der fokuseres i det følgende på de tilfælde, som har relevans i forhold til de danske regler. IBA's vejledning opstiller i nogle tilfælde en periode på tre år for, hvor langt tilbage i tiden der skal ske oplysning. Perioden på tre år er vejledende, og den er i nogle tilfælde for lang og i andre tilfælde for kort, hvorfor den samlet set fandtes passende.¹⁹² Til sammenligning anvender voldgiftsinstituttet en periode på fem år.¹⁹³

Det er omfattet af den orange liste, hvis to af voldgiftens dommere arbejder for det samme advokatfirma.¹⁹⁴ Dermed henledes opmærksomheden på, at der kan være habilitetsproblemer forbundet med situationen. Dette ligger uden for de hidtil omtalte forhold, hvor habilitetsproblemerne primært skyldes forholdet til enten den ene part eller dennes advokat. Umiddelbart bør det ikke medføre inhabilitet, at to voldgiftsdommere arbejder i det samme firma, blandt andet fordi partsudpegede voldgiftsdommere ikke er partsrepræsentanter. Tvivlen kan måske skyldes, at den ene voldgiftsdommer kan stå i et underordningsforhold til den anden i forbindelse med ansættelsesforholdet. Ellers er det svært at forestille sig, at en voldgiftsdommers bedømmelse af sagen skulle blive påvirket fordi, at en anden dommer i sagen arbejder for samme advokatfirma.

---

¹⁸⁷ IBA guidelines s. 20.

¹⁸⁸ IBA guidelines s. 17.

¹⁸⁹ IBA guidelines s. 20.

¹⁹⁰ IBA guidelines s. 18.

¹⁹¹ Casey: Selection of the Tribunal s. 43.

¹⁹² IBA guidelines s. 19.

¹⁹³ Erklæring om upartiskhed s. 2.

¹⁹⁴ IBA guidelines s. 22.

Opregnet på den orange liste er også det tilfælde, at en voldgiftsdommer inden for de sidste tre år har været partner i en den ene parts advokatfirma.¹⁹⁵ Voldgiftsinstituttets formandsskab tog stilling i en sådan sag, hvilket er refereret under punkt 3.2.3.3, hvor det ikke medførte inhabilitet for voldgiftsdommeren.

Det skal ifølge listen oplyses, hvis en af voldgiftsdommerens nærtstående er ansat i det advokatfirma, som behandler sagen for den ene part, uanset om vedkommende arbejder på sagen eller ej.¹⁹⁶ I en afgørelse, refereret under punkt 3.2.3.3, fandtes en voldgiftsdommer netop inhabil af denne grund. Formentlig havde det indflydelse, at voldgiftsdommerens kone netop var ansat i den afdeling som behandlede sagen. Derimod medførte situationen ikke inhabilitet i U 2011.3374/3 H, hvor dommerens ægtefælle ikke arbejdede i den pågældende afdeling, men til gengæld var ægtefællen partner i advokatfirmaet.

Det kan også have indflydelse, hvis voldgiftsdommeren er en nær ven til den ene parts advokat. Venskabet skal udmønte sig i jævnlige møder, og det skal ikke være arbejdsrelateret.¹⁹⁷ Praksis i Voldgiftsinstituttet er i overensstemmelse hermed, se under punkt 3.2.3.3, da formandsskabet afviser inhabilitet for voldgiftsdommeren alene på grund af kendskab til den ene parts advokat. I U 1996.1544 Ø, som er refereret under punkt 2.2.3.3, afvises inhabilitet også, idet forholdet mellem voldgiftsdommeren og advokaten ikke var tilstrækkeligt tæt.

4.2.1.4 Grøn liste

Den grønne liste indeholder de forhold, som ikke medfører inhabilitet, og som heller ikke skal oplyses ved udpegningen.¹⁹⁸ Alligevel gøres der her rede for forhold, som er af interesse sammenlignet med dansk praksis. Omfattet af den grønne liste er forhold, hvor voldgiftsdommeren har udgivet en artikel eller lignende med en generel holdning inden for det område, som sagen vedrører.¹⁹⁹ Dette forhold skal således slet ikke oplyses ifølge IBA. Alligevel medførte spørgsmålet en sag i Danmark, U 2009.550 Ø, hvor inhabilitet hos voldgiftsdommeren dog blev afvist. Begrænsede aktieposter i børsnoterede selskaber, som er part i voldgiftssagen, medfører heller ikke habilitetsproblemer.²⁰⁰ Dette er umiddelbart i overensstemmelse med Voldgiftsinstituttets afgørelser under punkt 3.2.3.5, hvor det dog ikke oplyses, om selskaberne var børsnoterede. Endelig afvises inhabilitet i situationer, hvor voldgiftsdommeren har en relation til den ene parts advokat eksempelvis gennem professionelle sammenslutninger eller sociale organisationer.²⁰¹ Dermed afvises det tydeligt, at det blotte kendskab til en parts advokat medfører inhabilitet.

---

¹⁹⁵ IBA guidelines s. 22.

¹⁹⁶ IBA guidelines s. 22.

¹⁹⁷ IBA guidelines s. 22.

¹⁹⁸ IBA guidelines s. 18.

¹⁹⁹ IBA guidelines s. 24.

²⁰⁰ IBA guidelines s. 24.

²⁰¹ IBA guidelines s. 24.

4.2.2 American code of ethics

I stil med den ovenfor gennemgåede vejledning udgivet af IBA har de amerikanske voldgiftsorganisationer, American Bar Association og American Arbitration Association, sammen udgivet et etisk kodeks til voldgiftsdommere inden for erhvervsvoldgift. Kodekset har ikke status af lovgivning²⁰², men er alene udtryk for en vejledning til dommere og parter i amerikansk voldgift, hvor der er givet udtryk for generelt anerkendte standarder.²⁰³ Vejledningen anfører at tage højde for de forskelle, som findes mellem voldgiftsdommere og almindelige dommere. Der nævnes blandt andet den forskel, at voldgiftsdommere ofte udpeges fra samme branche som den udpegende part.²⁰⁴

I vejledningen anbefales det, at alle voldgiftsdommerne er neutrale. Dermed menes, at de skal være upartiske og uafhængige. Anbefalingen af neutrale voldgiftsdommere gælder alle sager, men fremhæves specielt vedrørende international voldgift. I sager mellem amerikanske parter kan parterne ønske og aftale anvendelse af dommere, som ikke er neutrale.²⁰⁵ Anbefalingen, om at også voldgiftsdommere i rent amerikanske voldgiftssager som udgangspunkt skal være neutrale, beror på en ændring foretaget ved den seneste revision af kodekset i 2004.²⁰⁶ Det anføres i den anledning, at der ikke længere i den vestlige verden findes eksempler på, at åbenlys partiskhed blandt voldgiftsdommere accepteres.²⁰⁷ Allerede tilbage i år 1968 havde US Supreme Court, i dommen *Commonwealth Coatings Corp. v. Continental Casualty Co.*, 393 US 145, imidlertid slået fast, at der skulle lægges større vægt på at sikre upartiskheden for voldgiftsdommere end for almindelige dommere. Dette blev begrundet med voldgiftsdommeres frie bedømmelse af jus samt parternes manglende mulighed for appel.²⁰⁸ Som det ses, slog rettens udtalelse om strenge krav til voldgiftsdommeres habilitet ikke straks igennem, da anbefalingen af neutrale voldgiftsdommere først blev indsat i vejledningen i 2004. Der er også gjort rede for, at domstolene efter den nævnte dom har vekslet mellem forskellige tilgange til habilitet²⁰⁹. Afhængig af de konkrete omstændigheder krævedes der til tider tydelig inhabilitet for, at en voldgiftsdommer ikke kunne udpeges, mens det i andre sager var tilstrækkeligt, at der var tvivl om habiliteten.²¹⁰ Det er dog hævdet, at den generelle holdning ved de amerikanske domstole er, at afvisning af en voldgiftsdommer kræver tydelig inhabilitet.²¹¹ I sidste ende er det dog uvist, hvor stor forskel der reelt er på begreberne.²¹²

Oplysningspligten for potentielle voldgiftsdommere er ganske omfattende på trods af den ellers forholdsvis liberale holdning til neutralitet. Personlige og professionelle

---

²⁰² Code of Ethics s. 2.

²⁰³ Code of Ethics s. 1.

²⁰⁴ Code of Ethics s. 2.

²⁰⁵ Code of Ethics s. 2.

²⁰⁶ Redfern m.fl.: *International Arbitration* s. 266.

²⁰⁷ Spiermann og Stokholm i *U* 2005 B. s. 57.

²⁰⁸ Bang i *U* 2000 B s. 641.

²⁰⁹ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 25.

²¹⁰ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 25.

²¹¹ Vietri og Dharmananda i *Journal* s. 191.

²¹² Garnett m.fl.: *A Practical Guide* s. 85.

forhold, der i parternes optik kan skabe berettiget tvivl om habiliteten, skal således oplyses. De relationer, der skal oplyses om, er forhold til de øvrige voldgiftsdommere, vidner samt parterne og deres advokater. Oplysningspligten udvides endda til at omfatte sådanne relationer, som familie eller arbejdsgivere måtte have, hvis disse forhold kan konstateres ved en rimelig indsats. Enhver overvejelse om, hvorvidt noget bør oplyses, bør resultere i oplysning af parterne.²¹³ Ifølge US Supreme Court's udtalelse i dommen *Commonwealth Coatings Corp. v. Continental Casualty Co.*, 393 US 145 skal voldgiftsdommeren således oplyse om ethvert forhold, der kan give parterne indtryk af forudindtagethed. Voldgiftstretts kendelse blev i den pågældende sag tilsidesat, fordi voldgiftsdommeren lejlighedsvis havde arbejdet som rådgivende ingeniør for den ene part i de sidste 4-5 år. US Supreme Court fandt, at dette forhold medførte voldgiftsdommerens inhabilitet. Afgørelsen skyldtes princippet om, at en voldgiftsret ikke kun skal være habil, parterne skal også have det indtryk, at voldgiftsretten er habil.²¹⁴ Det fremgår ikke klart af dommen, om afgørelsens resultat skyldtes, at voldgiftsdommeren ikke ved udpegningen havde oplyst om forholdet. Modparten fik således først under sagen kendskab til forholdet. Eftersom den advokat, der indbragte sagen for domstolen, efter egen forklaring ikke ville have gjort indsigelse, såfremt han havde kendt til forholdet²¹⁵, tyder det på, at det netop var fortielsen, der medførte voldgiftsdommerens inhabilitet²¹⁶.

Generelt oplyser amerikanske voldgiftsdommere om langt flere forhold end deres europæiske kolleger.²¹⁷ Den forskellige tilgang er relevant at huske, når det undersøges, hvilke omstændigheder der oplyses om i amerikanske sager.

4.2.3 Økonomisk interesse og modsætningsforhold

Som anført af IBA er voldgiftsdommeren ikke altid inhabil ved en økonomisk interesse i sagen. Det er understreget i *Clenae Pty Ltd. and others v. Australia & New Zealand Banking Group Ltd.*, V.S.C.A. 35 (Supreme Court of Victoria, 1999). I sagen fandtes en voldgiftsdommer habil på trods af, at han ejede aktier i sagens ene part. Accepten af voldgiftsdommeren skyldtes aktiepostens begrænsede værdi, ligesom det ikke var realistisk, at sagen ville få indflydelse på aktiernes værdi. Desuden havde det betydning, at aktierne var udstedt af et stort selskab.²¹⁸

I relation til både aktiebesiddelser og modsætningsforhold er sagen *AT&T Corporation v. Saudi Cable Co.*, 2 Lloyd's Rep. 127 (2000) relevant. Voldgiftens formand var både direktør og aktionær i et selskab, som var en stor konkurrent til den ene af sagens parter. Domstolen fandt ikke, at voldgiftsdommeren på grund af disse omstændigheder havde nogen direkte interesse i sagens udfald. Det skyldtes, at sagens udfald ikke kunne gavne hans stilling som hverken direktør eller aktionær. Derfor fandt domstolen ikke, at voldgiftsdommeren var inhabil i sagen.²¹⁹

---

²¹³ Code of Ethics s. 5.

²¹⁴ Bang i U 2000 B. s. 641.

²¹⁵ Bang i U 2000 B. s. 641.

²¹⁶ Redfern m.fl.: *International Arbitration* s. 277 og Garnett m.fl.: *A Practical Guide* s. 86.

²¹⁷ Redfern m.fl.: *International Arbitration* s. 270.

²¹⁸ Casey: *Selection of the Tribunal* s. 42.

²¹⁹ Casey: *Selection of the Tribunal* s. 43.

4.2.4 Gentagne udpegninger

I blandt andet IBA's vejledning er det nævnt, at gentagne udpegninger af den samme voldgiftsdommer kan udgøre et habilitetsproblem. Ifølge IBA's vejledning er det dog kun problematisk, hvis det er den samme part, der udpeger voldgiftsdommeren flere gange.²²⁰ Gælder det samme for gentagne udpegninger fra samme advokat eller advokatfirma? Der er argumenteret for det, idet udpegninger oftest sker af advokater.²²¹ På området er der krævet klarere regler for, hvornår der skal oplyses om gentagne udpegninger.²²² Videre er der argumenteret for, at det eksempelvis kunne være størrelsen af voldgiftsdommerens indkomst fra parten, der var afgørende for habiliteten.²²³

Det er hævdet, at fransk lov lægger vægt på, om der er systematik i de gentagne udpegninger.²²⁴ Udtalelsen må forstås på den måde, at det tyder på inhabilitet, når den samme voldgiftsdommer systematisk bliver anvendt. I så fald er det ikke de faglige egenskaber, der vægtes. Netop de faglige kvalifikationer må vægtes højere, end om voldgiftsdommeren tidligere er udpeget af samme part eller advokat²²⁵. I den anledning findes der fortalere for, at gentagne udpegninger ikke i sig selv skal udgøre et habilitetsproblem for voldgiftsdommere.²²⁶ Det hævdes, at fokus på voldgiftsdommeres neutralitet vil ske på bekostning af parternes fri rådighed over processen, voldgiftsdommernes ekspertise og voldgiftskendelsers endelighed.²²⁷ Set i en større sammenhæng er det derfor ikke nødvendigvis en ulempe for parterne, at de samme voldgiftsdommere udvælges gentagne gange. Inhabiliteten skal derfor afgøres i den enkelte situation og ikke ud fra generelle regler.²²⁸

Schweizisk lovgivning medfører, at voldgiftsdommere er inhabile, når der ud fra en objektiv fortolkning foreligger tvivl om upartiskheden.²²⁹ Dette minder om formuleringen i voldgiftsloven § 12 stk. 2. I en sag fra Schweiz, Swiss Federal Tribunal of 11 January 2010, 4A_256/2009, påstod den ene part, at en partsudpeget voldgiftsdommer var inhabil. Ifølge en artikel var voldgiftsdommeren på det seneste blevet udpeget omkring ti gange af den samme part eller af personer tilknyttet denne. ICC havde derfor afvist at udpege den pågældende voldgiftsdommer i andre sager. Den Schweiziske domstol afviste inhabilitet i sagen med flere begrundelser. Først og fremmest kunne ICC's afvisning af personen som voldgiftsdommer ikke i sig selv føre til, at der kunne rejses tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Dernæst var indsigelsens henvisning til en artikel om antallet af voldgiftsdommerens tidligere udpegninger ikke tilstrækkeligt grundlag for inhabilitet. For at statuere inhabilitet kræves

---

²²⁰ IBA guidelines s. 21.

²²¹ Slaoui i *Arbitration International* s. 108.

²²² Slaoui i *Arbitration International* s. 107.

²²³ Slaoui i *Arbitration International* s. 114.

²²⁴ Slaoui i *Arbitration International* s. 116.

²²⁵ Slaoui i *Arbitration International* s. 117.

²²⁶ Vietri og Dharmananda i *Journal* s. 187.

²²⁷ Vietri og Dharmananda i *Journal* s. 195.

²²⁸ Vietri og Dharmananda i *Journal* s. 200.

²²⁹ *International arbitration, Schweiz* s. 412.

det, at parten selv kan dokumentere hver af de tidligere udpegninger med hensyn til tidspunkt, parter mm. Domstolen tog således ikke reelt stilling til, om ti udpegninger af parten og tilknyttede personer var tilstrækkeligt for at statuere inhabilitet. Endelig afvistes inhabilitet med henvisning til IBA's orange liste, hvor voldgiftsdommeren kan være inhabil, når han er udpeget af samme part mere end to gange inden for de seneste tre år. Denne afvisning skete på baggrund af, at der ikke blev gjort indsigelse på det tidspunkt, hvor parten fik kendskab til forholdet. Muligheden for indsigelse på denne baggrund var derfor forpasset grundet passivitet.²³⁰

Afgørelsen i sagen er blevet kritiseret²³¹, da den er udtryk for, at det i Schweiz nærmest er umuligt at få en voldgiftsdommer kendt inhabil²³². Det anføres således, at landets domstole gør alt, hvad der står i deres magt for at undgå voldgiftskendelsers ugyldighed på grund af en voldgiftsdommers inhabilitet.²³³ Der argumenteres for, at denne yderst restriktive tilgang til inhabilitet skader Schweiz' omdømme som et attraktivt sæde for voldgiftssager.²³⁴ Omvendt sikrer den Schweiziske praksis, at risikoen genåbning af sager, som allerede har været flere år og kostet betydelige beløb, ikke er specielt stor.²³⁵ Det må kunne være et argument for netop at vælge Schweiz som sæde for voldgiften.

4.2.5 Relation til en part eller dennes advokat

En tysk dom, Administrative Court Berlin, decision of 11 February 2010, File No. 4 K 403.09, Schieds VZ 2010, 107, handlede om voldgiftsdommerens relation til den ene parts advokat samt arbejde udført for denne part. Voldgiftssagens ene part gjorde indsigelse over for voldgiftsdommerens habilitet, idet voldgiftsdommeren havde siddet som formand for en komite, der havde givet modpartens advokat en pris. Da der blev stillet spørgsmål ved voldgiftsdommerens habilitet, oplyste denne også, at han fungerede som rådgiver for parten. Herefter omhandlede indsigelsen også dette spørgsmål. Retten afviste, at der i denne situation forelå inhabilitet for voldgiftsdommeren. Retten udtalte blandt andet, at ikke ethvert forhold mellem en part og en voldgiftsdommer medfører tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. I dette tilfælde førte ingen af de nævnte forhold til, at der kunne rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet.²³⁶

I den Schweiziske sag, Swiss Federal Tribunal of 11 January 2010, 4A_258/2009, var der gjort indsigelse mod voldgiftens formand. Denne sad som direktør i flere selskaber, som var tilknyttet personen med kontrollerende indflydelse på sagens ene part. Retten udtalte i den anledning, at almindelige forretningsforhold mellem en part og et selskab, hvor voldgiftsdommeren sidder som direktør, ikke nødvendigvis skaber berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet. Videre havde det ikke ind-

---

²³⁰ International arbitration, Schweiz s. 407-409.

²³¹ Beffa i ASA Bulletin s. 599.

²³² Beffa i ASA Bulletin s. 601.

²³³ Beffa i ASA Bulletin s. 601.

²³⁴ Beffa i ASA Bulletin s. 605.

²³⁵ Beffa i ASA Bulletin s. 601.

²³⁶ International arbitration, Tyskland s. 246.

flydelse på habiliteten, at voldgiftsdommeren sad i bestyrelse med flere personer, der var nært tilknyttet den ene part i sagen.²³⁷

En tysk dom, Court of Appeal Berlin, decision of 7 July 2010, File No. 20 SchH 2/10, afgjorde, hvorvidt det kunne påvirke en voldgiftsdommers habilitet, at han kendte den ene parts advokat. De to advokater var på fornavn, idet de kendte hinanden fra en diskussionsklub for advokater. I den anledning udtalte retten, at kun relationer mellem en part og voldgiftsdommeren kan medføre inhabilitet. Selv venskaber mellem voldgiftsdommeren og den ene parts advokat vil ikke af sig selv medføre inhabilitet for voldgiftsdommeren. Da de to advokater desuden ikke så hinanden uden for diskussionsklubben, var der således ingen tvivl om, at deres professionelle relation ikke kunne medføre voldgiftsdommerens inhabilitet. Voldgiftsdommeren var end ikke forpligtet til at oplyse om forholdet i forbindelse med udpegningen som voldgiftsdommer.²³⁸

I en sag fra Californien, *Luce, Forward, Hamilton & Scripps, LLP v. Koch* 162 Cal. App. 4th 720 (2008), medførte det ikke voldgiftsdommerens inhabilitet, at han havde siddet i bestyrelse med både et vidne i sagen og den ene parts advokat. Der krævedes yderligere relationer, hvis voldgiftsdommeren skulle være inhabil.²³⁹

4.2.6 Relationer på internettet

Anvendelsen af internet gør det relevant at vide, hvordan færden på sociale og professionelle medier påvirker voldgiftsdommeres habilitet. Umiddelbart findes der ikke lovgivning eller praksis inden for dette specifikke område.²⁴⁰ En gruppe amerikanske voldgiftsdommere har forsøgt at udarbejde nogle retningslinjer for, hvad der skal oplyses af potentielle voldgiftsdommere vedrørende deres brug af internet. Ifølge disse retningslinjer skal både professionelle og personlige internetaktiviteter oplyses, såfremt aktiviteterne har sammenhæng med enten voldgiftssagen eller dens parter. Voldgiftsdommere bør derfor kort oplyse om deres internetaktiviteter, hvis de mener, at det kan rejse tvivl om deres habilitet.²⁴¹ En komite under Florida Supreme Court udarbejdede også et sæt etiske retningslinjer for domstolens dommere. I disse retningslinjer var der betænkeligheder omkring dommeres internet-relationer med advokater på eksempelvis Facebook. Betænkelighederne skyldtes, at disse internet-relationer kunne rejse tvivl om dommerens habilitet.²⁴² Konklusionen blev, at hvis parter eller deres advokater i en sag er tilknyttet dommerens profil på professionelle netværkssider som eksempelvis LinkedIn, kræver det, at voldgiftsdommeren oplyser herom.²⁴³ Det er tvivlsomt, om der gælder den samme oplysningspligt for kontakter på sociale medier som Facebook, selvom potentielle voldgiftsdommere i USA skal oplyse om både personlige og professionelle forhold inden udpegningen²⁴⁴.

²³⁷ International arbitration, Schweiz s. 409-410.

²³⁸ International arbitration, Tyskland s. 245.

²³⁹ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 27.

²⁴⁰ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 23.

²⁴¹ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 25.

²⁴² Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 25.

²⁴³ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 26.

²⁴⁴ Code of Ethics s. 5.

Sagen *Karlseng v. Cooke and Luce, Forward, Hamilton & Scripps, LLP v. Koch* 162 Cal. App. 4th 720 (2008) omhandlede kravene til oplysning om sociale relationer. Voldgiftsdommeren og sagens ene advokat var venner, og begge deres familier tog ofte på ferie sammen. I denne sag fandtes det åbenlyst, at forholdet krævede oplysning af voldgiftsdommeren. Domstolen påpegede, at forholdet mellem voldgiftsdommeren og advokaten var for betydeligt til at ignorere.²⁴⁵ Selvom der ikke kan sluttes modsætningsvist fra domme vil en relation, der alene består af et venskab på Facebook, derfor formentlig ikke være tilstrækkeligt til, at der kræves oplysning herom i USA.

4.2.7 Oplysningspligt

I Schweiz kan det ikke i sig selv medføre inhabilitet, at voldgiftsdommeren ikke oplyser alle relevante forhold. Kun de forhold, som der ikke oplyses om, kan medføre inhabilitet.²⁴⁶ I international voldgift er det dog ikke udelukket, at manglende oplysning af forhold, under visse omstændigheder, kan udelukke en person som voldgiftsdommer.²⁴⁷

Parterne kan i visse tilfælde miste retten til at gøre indsigelse imod forhold, som voldgiftsdommeren ikke oplyser om, og som parterne derfor ikke kender til. Det er tilfældet, hvis parterne ved en tidligere undersøgelse kunne have fået kendskab til forholdet.²⁴⁸ Denne praksis blev anvendt af California Supreme Court i sagen *Haworth v. Superior Court* 50 Cal 4th 372 (2010), hvor voldgiftsdommeren var udpeget af parterne i fællesskab. Parterne kunne således ikke påberåbe inhabilitet på grund af forhold, som de i forbindelse med udpegningen af voldgiftsdommeren kunne have afklaret. Argumentationen bag afgørelsen var, at en part ikke skal kunne afvente sagens resultat og først derefter undersøge mulige inhabilitetsgrunde. En sådan mulighed vil undergrave voldgiftskendelsers endelighed.²⁴⁹

Tyskland har lige som Danmark taget UNCITRALs modellov som udgangspunkt for deres voldgiftslovgivning. Derfor skal mulige voldgiftsdommere i Tyskland inden udpegningen oplyse om ethvert forhold, som kan medføre tvivl om habiliteten. Formålet med at give disse oplysninger er at undgå ulejligheden ved senere indsigelser mod voldgiftsdommeren.²⁵⁰ Uanset kravene i den tyske civilrets § 1036(2) om oplysning af ethvert forhold, fremgår det af den tyske dom, *Court of Appeal Berlin, decision of 7 July 2010, File No. 20 SchH 2/10*, der er anført under punkt 4.2.5, at ikke alle forhold skal oplyses af voldgiftsdommeren. Grænsen for oplysningspligten trækkes ved forhold, som ifølge en fornuftig person ville kunne medføre tvivl om habiliteten.²⁵¹ Omfanget af oplysningspligten skal således ikke findes ved en rigid fortolkning af, hvad der kan medføre tvivl om habiliteten.

²⁴⁵ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 26-27.

²⁴⁶ Leemann i *ASA Bulletin* s. 14.

²⁴⁷ Garnett m.fl.: *A Practical Guide* s. 84.

²⁴⁸ Leemann i *ASA Bulletin* s. 15.

²⁴⁹ Glick og Stipanowich i *Dispute Resolution* s. 27-28.

²⁵⁰ Weigand: *Practitioners Handbook* s. 718.

²⁵¹ *International arbitration, Tyskland* s. 244-245.

4.3 **Delkonklusion**

Af de to vejledninger til voldgiftsdommere, er specielt IBA's et godt opslagsværk. Vejledningen giver nemt et indblik i, hvor en situation ligger i forhold til habilitet. Omvendt giver vejledningen ikke mange klare svar. Den er således primært anvendelig i forhold til at finde problemstillinger, mens den ikke giver mange løsninger på, hvad der i sidste ende vil medføre inhabilitet. Sammenlignet med situationen i Danmark er det interessant, at det ifølge vejledningen ikke nødvendigvis kræver oplysning, hvis voldgiftsdommerens firma har udført arbejde for en af sagens parter. Oplysningspligten afhænger af sagens konkrete forhold. Inhabilitet, på grund af relationer til en parts advokat, kræver tæt personlig tilknytning, hvorved de fleste relationer ikke skaber tvivl om habiliteten.

USA skiller sig ud ved, at det først i 2004 blev en generel formodning, at voldgiftsdommere også i nationale voldgiftssager skulle være neutrale. Desuden er oplysningspligten i Amerika væsentligt mere vidtgående end i Europa. Endelig fremgår det af en ældre dom, at der stilles større krav til voldgiftsdommeres habilitet end til almindelige dommere.

Af den australske dom fremgår det, at modsætningsforhold ikke nødvendigvis medfører voldgiftsdommerens inhabilitet, hvilket der ellers er argumenteret for i Danmark. På samme måde blev det i Schweiz accepteret, at en voldgiftsdommer via sin almindelige stilling var i et forretningsforhold til sagens ene part, hvilket ikke er accepteret i Danmark. I flere afgørelser er det accepteret, at voldgiftsdommeren sidder i bestyrelser med parternes advokater, hvilket også er situationen i Danmark. I det hele taget skal der meget til for, at personlige relationer til voldgiftssagens advokater medfører inhabilitet. Således skal kontakter på eksempelvis Facebook formentlig ikke umiddelbart oplyses. Dog skal professionelle relationer på eksempelvis LinkedIn oplyses af amerikanske voldgiftsdommere. Situationen er nok den modsatte i Danmark, hvor personlige, men ikke professionelle, relationer formentlig skal oplyses.

Manglende oplysning af forhold kan generelt ikke medføre inhabilitet for voldgiftsdommeren, og i visse situationer kan sådanne ikke offentliggjorte oplysninger ikke senere påberåbes af parterne. Det er situationen, hvis parterne selv uden de store vanskeligheder tidligere kunne have skaffet sig oplysningerne.

Det er omdiskuteret, hvorvidt det er nødvendigt med klarere regler for gentagen udpegning af voldgiftsdommere. Herudover er der sat spørgsmålstegn ved, om der skal kigges på antallet af udpegninger, eller om der skal kigges på udpegningernes værdi for voldgiftsdommeren. Uanset, risikerer fokus på habilitet at fjerne fokus fra andre vigtige områder som eksempelvis voldgiftsdommerens ekspertise inden for området.

5. **HABILITETSKRAVENES PRÆCEPTIVITET**

5.1 **Indledning**

Det er ovenfor gennemgået, hvilke krav der stilles til voldgiftsdommeres habilitet. Udgangspunktet for voldgift er ellers parternes frihed til selv at kunne tilrettelægge

sagen. Parterne kan derfor som udgangspunkt tilrettelægge sagen i overensstemmelse med egne interesser og med muligheden for at kunne give afkald på visse retsgarantier.²⁵² Hvis parterne er interesseret i, at voldgiftsdommerne optræder som partsrepræsentanter, er det så muligt at aftale det ligesom i USA? Hvor langt rækker parternes aftalefrihed? Og når der lægges meget vægt på habilitetskravene, er det så acceptabelt, at inhabile voldgiftsdommere behandler sagen, alene fordi der ikke er gjort indsigelse imod habiliteten tilstrækkelig hurtigt?

5.2 Analyse

I dette afsnit gennemgås det først, hvorvidt en voldgiftssags parter kan aftale brug af inhabile voldgiftsdommere, hvorefter det undersøges, om inhabile voldgiftsdommere kan bedømme sagen, hvis parterne oversidder indsigelsesfristen.

5.2.1 Aftalt anvendelse af inhabile voldgiftsdommere

Voldgiftslovens § 12 regulerer spørgsmålet om voldgiftsdommeres habilitet. Voldgiftslovens § 12 er i medfør af samme lovs § 2 stk. 2, præceptiv. Det fremgår ikke direkte af voldgiftslovens § 12, at en voldgiftsdommer ikke må være partisk eller afhængig af den ene part. Bestemmelsen indeholder derimod reglerne for indsigelse imod en sådan voldgiftsdommer. Hvis en voldgiftsdommer skal erklæres inhabil, kræver det således en indsigelse fra den ene part. Parterne må derfor indbyrdes kunne aftale, at der ikke kan gøres indsigelse mod en inhabil dommer. Spørgsmålet er, om en sådan aftale er gyldig?²⁵³ Gyldigheden afhænger formentlig af, hvorvidt begge parter kender til de omstændigheder, der kan være inhabilitetsskabende.²⁵⁴ Derfor må der ikke gyldigt kunne indgås en forhåndsftale om, at der ikke kan rejses indsigelse imod eventuelt kommende habilitetsproblemer. Udpeger parterne derimod en voldgiftsdommer i fællesskab, vil de derefter begge være afskåret fra at gøre indsigelse, hvilket følger af voldgiftslovens § 12 stk. 2, 2. punktum. Indsigelse er dog kun afskåret, såfremt de inhabilitetsskabende oplysninger er givet til begge parter inden udpegelsen.²⁵⁵ Parterne må således i en dansk ad hoc-voldgift kunne gøre brug af inhabile voldgiftsdommere, hvis ingen af parterne gør indsigelse imod det.

Ifølge IBA's vejledning kan parterne aftale, at de uanset inhabiliteten ikke vil gøre indsigelse vedrørende de forhold, der hører under den deklatoriske røde liste.²⁵⁶ En sådan aftale kræver dog, at parterne er fuldt ud informeret om de forhold, der medfører habilitetsproblemerne.²⁵⁷ Samtidig er der former for inhabilitet, hvor parterne ikke kan miste muligheden for at gøre indsigelse, uanset hvad de indbyrdes har aftalt. Disse situationer hører under IBA's præceptive røde liste.²⁵⁸ Parterne kan derfor i henhold til IBA ikke "aftale sig ud af" enhver form for inhabilitet. Dette er søgt for-

²⁵² Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 48.

²⁵³ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 181.

²⁵⁴ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 182 og Redfern m.fl.: International Arbitration s. 267.

²⁵⁵ Juul og Thommesen: Voldgiftsret s. 181.

²⁵⁶ IBA guidelines s. 12.

²⁵⁷ IBA guidelines s. 13.

²⁵⁸ IBA guidelines s. 19.

klaret med, at kravene i international voldgift er skærpet sammenlignet med national voldgift²⁵⁹.

Reglerne inden for Voldgiftsinstituttet er baseret på partsautonomi. Partsautonomien begrænses dog blandt andet på området omkring habilitet. Parterne kan derfor ikke aftale, at de vil anvende inhabile dommere, hvis de vil have deres sag ført inden for Voldgiftsinstituttets rammer.²⁶⁰ Det skyldes, at Voldgiftsinstituttets formandsskab ifølge instituttets egne regler skal påse, at der ikke udpeges inhabile dommere.²⁶¹

5.2.2 Overskridelse af indsigelsesfristen

Fristen for indsigelse mod en voldgiftsdommers habilitet findes i voldgiftslovens § 13 stk. 2, 1. punktum:

Har parterne ikke aftalt fremgangsmåden for behandlingen af indsigelser mod en voldgiftsdommer, skal begrundet indsigelse fremsættes skriftligt over for voldgiftsretten inden 15 dage efter, at parten blev bekendt med udpegningen af voldgiftsdommeren og de forhold, som indsigelsen bygger på.

Efter denne bestemmelse skal der gøres indsigelse til voldgiftsretten inden 15 dage efter udpegningen, medmindre parterne har aftalt en anden frist. Desuden må bestemmelsen forstås således, at der begynder en ny indsigelsesfrist på 15 dage, hvis forholdene, der begrundet indsigelsen, først kommer frem efter udpegelsen²⁶². Det er eksempelvis også reglen inden for det franske voldgiftsinstitut, International Chamber of Commerce²⁶³. Alternativt ville en fortielse af forholdene i forbindelse med udpegningen afskære, at der senere kunne gøres indsigelse mod habiliteten, når forholdene kom frem. Det er ikke bestemmelsens formål. Ifølge voldgiftslovens § 13 stk. 4 medfører en overskridelse af indsigelsesfristen, at parten ikke senere kan påberåbe inhabiliteten. Det betyder, at en part ikke kan afvente sagens udfald uden at gøre indsigelse og samtidig bevare muligheden for at få kendt voldgiftskendelsen ugyldig. Efter UNCITRAL's modellov spærres indsigelser formentlig også, hvis de ikke fremsættes inden for tidsfristen²⁶⁴. Inhabile voldgiftsdommere kan dermed pådømme sager, hvis parterne ikke rettidigt gør indsigelse.

U 2010.802 H er refereret under punkt 2.2.3.4. Den pågældende sag blev afgjort efter Lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift, hvorfor der naturligvis ikke henvises til voldgiftslovens § 13 om frist for indsigelser. Sagen endte med, at den oprindelige voldgiftskendelse ikke blev kendt ugyldig på trods af den medvirkende voldgiftsdommers inhabilitet. Begrundelsen var, at der ikke tilstrækkelig tidligt var gjort indsigelse imod inhabiliteten. Den inhabile voldgiftsdommer var udpeget af den part, som senere gjorde indsigelse, hvilket ikke hindrede en indsigelse imod habiliteten. I forbindelse med udpegningen kendte parten således ikke til inhabiliteten, men inden

²⁵⁹ Paulsson: Cultural differences s. 18.

²⁶⁰ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 22.

²⁶¹ Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret s. 84.

²⁶² Bang-Pedersen og Højlund: Retspleje s. 522.

²⁶³ Craig m.fl.: Guide to 1998 ICC Rules s. 89-90.

²⁶⁴ Redfern m.fl.: International Arbitration s. 285-286.

sagens mundtlige forhandling blev parten informeret om det inhabilitetsskabende forhold. Indsigelsen blev dog først fremsat flere måneder efter den mundtlige forhandling, hvilket efter rettens bedømmelse var for sent. Efter at have deltaget i udpegningen af en voldgiftsdommer vil en part også i dag have muligheden for at gøre indsigelse mod voldgiftsdommerens habilitet. Det kræver dog ifølge voldgiftsloven § 12 stk. 2, 2. punktum, at parten ikke havde kendskab til de inhabilitetsskabende forhold i forbindelse med udpegelsen.

Anderledes er reglerne under Voldgiftsinstituttet, hvor anvendelsen af inhabile voldgiftsdommere er udelukket. Uanset om parterne gør indsigelse, udelukker Voldgiftsinstituttet at udpege inhabile dommere. Holdningen begrundes med risikoen for, at kendelsen ikke kan tvangsfuldbyrdes på grund af inhabiliteten. Desuden argumenteres der for, at parterne står i et dilemma, når de selv skal gøre indsigelse mod en voldgiftsdommer. Bliver afgørelsen, at voldgiftsdommeren er habil, kan parten bagefter stå med en frygt for, at voldgiftsdommeren er negativt indstillet over for parten. Denne situation undgås, når instituttet af sig selv tager stilling til habiliteten.²⁶⁵ Voldgiftsinstituttet har ellers i sit regelsæt for voldgifts § 14 stk. 5 et krav om, at indsigelse mod en voldgiftsdommer skal fremsættes inden 15 dage. Det nævnes dog i samme regelsæts § 14 stk. 9, at selvom der ikke er gjort indsigelse, kan formandskabet beslutte, at en person ikke skal udpeges.

5.3 **Delkonklusion**

Parterne kan i et vist omfang aftale, at mulighederne for indsigelse imod habilitetsproblemer ikke skal gælde i deres mellemværende. I visse tilfælde er en sådan aftale dog formentlig ugyldig. Da habilitetsproblemer i ad hoc-voldgift skal påberåbes af en part for at få betydning, kan en aftale mellem parterne om brug af inhabile voldgiftsdommere godt få virkning, selvom den ikke er gyldig. Inhabile voldgiftsdommere kan således medvirke i en dansk voldgiftssag. Føres sagen inden for Voldgiftsinstituttets rammer, vil habilitetsspørgsmålet derimod blive behandlet uden parternes indsigelse, og en aftale om inhabilitet vil ikke blive accepteret.

Gøres der ikke rettidig indsigelse mod en voldgiftsdommers habilitet, mistes muligheden for at afsætte voldgiftsdommeren, og han kan fortsat bedømme sagen. Muligheden for at gøre indsigelse foreligger også, uanset om man selv har været med til at udpege den pågældende voldgiftsdommer. Det kræves dog, at man ikke ved udpegningen kendte til inhabiliteten. Inden for Voldgiftsinstituttets område accepteres inhabile voldgiftsdommere ikke, og en inhabil voldgiftsdommer kan derfor ikke medvirke i en sag, uanset om parterne har fremsat indsigelse mod ham eller ej.

6. **KONKLUSION**

Formålet med denne afhandling har været at undersøge, hvilke krav der stilles til danske voldgiftsdommere primært inden for landets grænser. Den korte konklusion er, at der ikke må kunne rejses berettiget tvivl om voldgiftsdommerens habilitet.

---

²⁶⁵ Pihlblad i Advokaten 2009 s. 47.

Det er afklaret, at der principielt stilles de samme krav til partsudpegede voldgiftsdommere som til formanden for voldgiften. I enkelte situationer kan kravene til formanden dog formentlig være skærpet i forhold til de partsudpegede voldgiftsdommere. Desuden skal voldgiftsdommere i vidt omfang opfylde de samme krav, som der stilles til almindelige dommers habilitet. I en amerikansk dom er det endda anført, at der stilles strengere krav til voldgiftsdommers habilitet end til almindelige dommere.

Da voldgift ikke er kendetegnet ved en overvældende mængde retspraksis, og da voldgiftskendelser i udgangspunktet ikke offentliggøres, har det ikke været muligt at opstille klare retningslinjer for, hvad der skaber inhabilitet for voldgiftsdommere. Der er dog tilstrækkeligt med afgørelser til, at der kan gives en vis vejledning om, hvad der er tilladeligt for at kunne udpeges som voldgiftsdommer. Folketinget afstod med god grund fra at nævne konkrete eksempler på inhabilitet i voldgiftsloven, og lod det være op til en konkret afgørelse i den enkelte situation, om der foreligger inhabilitet. Voldgiftsdommere må således kigge på praksis og anvende deres sunde fornuft, inden de accepterer en udpegning. Derefter skal parterne oplyses om forhold, som ikke efter voldgiftsdommerens mening skaber inhabilitet, men som dog alligevel kan have parternes interesse.

Hvorvidt der anvendes forskellige inhabilitetsstandarder inden for forskellige former for voldgift, kan der ikke svares entydigt på, da det afhænger af den konkrete sag. Analysen indikerer dog, at Voldgiftsinstituttet af frygt for kendelsens efterfølgende ugyldighed, opstiller strengere krav end domstolene i visse situationer. Det skyldes formentlig, at den generelle tillid til instituttet ville mindskes, hvis man risikerede efterfølgende ugyldighed af dets kendelser.

Det begrænsede antal udenlandske afgørelser, der er medtaget i afhandlingen, kan give det indtryk, at det uden for Danmarks grænser er sværere at få en voldgiftsdommer kendt inhabil, end det er inden for Danmarks grænser. Materialet er dog langt fra tilstrækkeligt til at kunne foretage en sådan generel konklusion. Indtrykket er eksempelvis påvirket af Schweiz' meget restriktive politik vedrørende voldgiftsdommers inhabilitet. I den anledning er det hævdet, at habilitetskravene er strengere i internationale sager end i nationale sager. Afgørelserne fra udlandet kan i nogle tilfælde anvendes ved fortolkningen af, hvilken retsstilling der gælder i Danmark, da det inden for voldgift er normalt at inddrage fremmed ret i denne henseende.

Analysen har også vist, at parterne uanset bestemmelsepræceptivitet konkret kan aftale, at visse former for inhabilitet skal tillades. Desuden mistes muligheden for indsigelse, hvis parten ikke reagerer tilstrækkeligt hurtigt eller holder sig i bevidst uvidenhed om inhabilitetsskabende forhold.

7. PERSPEKTIVERING

Kravene til voldgiftsdommers habilitet burde udtrykkes mere klart i loven, end hvad tilfældet er. Den nuværende lov anfører kun de omstændigheder, hvorefter der kan gøres indsigelse mod voldgiftsdommerens habilitet. Det fremgår ikke direkte af loven, hvad der reelt medfører inhabilitet. Der er ingen tvivl om, at berettiget tvivl om voldgiftsdommerens upartiskhed eller uafhængighed medfører voldgiftsdomme-

rens inhabilitet, men det burde fremgå klart af lovteksten og ikke af forarbejderne alene. Eksempelvis fremgår det tydeligt af Voldgiftsinstitutts regler, at voldgiftsdommeren skal være uafhængig og upartisk. Det skaber desuden uklarhed, at begrebet "berettiget tvivl" anvendes i flere sammenhænge. Voldgiftsdommeren skal, såfremt han finder sig selv habil, ved udpegningen oplyse om forhold, der kan medføre berettiget tvivl om hans habilitet. Indsigelse kræver berettiget tvivl om habiliteten, ligesom dommeren skal vige sit sæde, hvis der er berettiget tvivl om habiliteten. Selvom berettiget tvivl er udtryk for en subjektiv vurdering, skaber det en vis forvirring, at begrebet er brugt i alle tre sammenhænge.

Det ville på mange måder være praktisk, hvis der fandtes klare regler for habilitetskravene til voldgiftsdommere. Klare krav ville dog nemt medføre ubøjelige regler, hvorimod de nuværende regler åbner mulighed for at tage hensyn til den enkelte sag. Uklarheden bør derfor ikke skabe de store problemer, hvis blot oplysningspligten tages alvorligt. Oplyses der tilstrækkeligt i forbindelse med udpegningen, behøves voldgiftsdommeren ikke frygte en efterfølgende ugyldighedskendelse og et eventuelt efterfølgende erstatningskrav.

Umiddelbart kunne man forestille sig, at de parter, der vælger voldgift frem for almindelig domstolsbehandling, ikke primært lægger vægt på retssikkerhed. Voldgift vælges af andre årsager som ekspertise og endelighed. Derfor bør der ved afgørelser om habilitet, lægges mere vægt på ekspertise og tillid til voldgiftsdommerne end, om der er en begrænset risiko for inhabilitet. Der bør lægges vægt på fordelene ved voldgift, og det bør accepteres, at hvis retssikkerheden vejer tungest for parterne, har de muligheden for at vælge de almindelige domstole. Fordelene ved voldgift skal ikke ofres til fordel for et højtsvævende ideal om fuldstændig neutralitet.

Specielt vedrørende partsudpegede voldgiftsdommere i sager med tre dommere eller flere, bør der lægges vægt på de forhold, som gør voldgift attraktiv sammenlignet med almindelig domstolsbehandling. Hvis voldgift skal være attraktivt, skal det være muligt at skaffe kvalificerede voldgiftsdommere uden en konstant risiko for kendelsens ugyldighed. Finder domstolene, at der foreligger inhabilitet, har det allerede medført sagens offentliggørelse, og det medfører herefter brug af ekstra tid og ressourcer, når voldgiftssagen skal gå om. Derfor er det vigtigt, at ikke enhver tvivl om en voldgiftsdommers habilitet fører til, at han skal vige sit sæde. Desuden er det vigtigt, at eventuel inhabilitet afsløres i forbindelse med udpegningen, hvor en ny voldgiftsdommer kan udpeges uden større omkostninger.

Det anførte til trods, bør der naturligvis være krav til voldgiftsdommeres habilitet. Eksempelvis ville partsudpegede voldgiftsdommere ikke have nogen relevans, hvis de optrådte som partsrepræsentanter. I en sådan situation ville de konkurrere med advokaterne om at varetage parternes interesser, hvilket formentlig ikke ville have nogen gavnlig effekt. Grænsen for inhabilitet vil dog altid være svær at trække, da den er udtryk for en subjektiv vurdering i den konkrete sag. Der er nok en tendens til, at habilitetskravene løbende skærpes. Det skyldes formentlig, at konsekvenserne ved at acceptere en inhabil dommer er større end, hvis parterne blot skal udpege en anden voldgiftsdommer. På den måde rykkes grænsen nemt, når domstolene er i tvivl om, hvad sagen skal ende med.

8. **LITTERATURFORTEGNELSE**

- Alder: Administrative law
John Alder
Constitutional and administrative law
8. udgave 2011
Palgrave Macmillan
- Bang i U 1995 B
Peter Bang
International voldgift i handelsforhold.
Valget mellem ad hoc voldgift og instituti-
onel voldgift og valget af voldgiftsrettens
sæde.
U 1995B. s. 439 ff.
- Bang i U 2000 B
Peter Bang
Habilitetskravene til voldgiftsmænd
U 2000B. s. 634 ff.
- Bang-Pedersen og Højlund: Retspleje
Ulrik Rammeskov Bang-Pedersen og Las-
se Højlund Christensen
Den civile retspleje
2. udgave 2010
PEJUS
- Beffa i ASA Bulletin
Luca Beffa
Challenge of international arbitration
awards in Switzerland for lack of inde-
pendence and/or impartiality of an arbitra-
tor - Is it time to change the approach?
ASA Bulletin, Bind 29, Hæfte 3, s. 598 ff.
2011
Kluwer Law International
- Betænkning til Norges Voldgiftslov
Tvistemålsutvalget af 9. april 1999
Norges offentlige utredninger 2001:33
2001
Statens forvaltningstjeneste, Informasjons-
forvaltning
- Bisgaard i U 1998 B
Otto Bisgaard
Dommeres inhabilitet
U 1998B. s. 351 ff.
- Casey: Selection of the Tribunal
Grant Hanessian og Lawrence W. Newman
International arbitration checklists
S. 39 ff. af J. Brian Casey
2. udgave, 2009
JurisNet, LLC

- Craig m.fl.: Guide to 1998 ICC Rules W. Lawrence Craig, William W. Park og Jan Paulsson
Annotated guide to the 1998 ICC arbitration rules
1998
Oceana Publications, Inc.
- Ellehaug: Inhabilitet Michael Ellehaug
Inhabilitet i dansk retspleje
2001
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Evald og Schaumburg-Müller: Retsfilosofi Jens Evald og Sten Schaumburg-Müller
Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære
2004
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Gammeltoft-Hansen: Inhabilitet Hans Gammeltoft-Hansen
Inhabilitet i forvaltningen
2011
Karnov Group
- Garnett m.fl.: A Practical Guide Richard Garnett m.fl.
A practical guide to international commercial arbitration
2000
Oceana Publications, Inc.
- Glick og Stipanowich i Dispute Resolution Ruth V. Glick og Laura J. Stipanowich
Arbitrator disclosure in the internet age
Dispute Resolution Journal, Bind 67, Hæfte 1, s. 22 ff.
2012
- Gomard og Lett i Advokaten 2005 Bernhard Gomard og Jesper Lett
Voldgiftsdommeres habilitet
Advokaten 5, 2005
- Gomard: Voldgift i Danmark Bernhard Gomard
Voldgift i Danmark
1979
Gads Forlag
- Gomard i E.T. 2006 Bernhard Gomard
Voldgiftsloven af 2005
E.T. 2006 s. 39 ff.

Hertz: Danish Arbitration Act	Ketilbjørn Hertz Danish arbitration act 2005 2005 DJØF Publishing
Hjejle: Voldgift	Bernt Hjejle Voldgift 3. udgave, 1987 Jurist- og Økonomforbundets forlag
International arbitration, Schweiz	Urs Zenhäusern, Joachim Frick og Anne-Cathrine Hahn The Baker & McKenzie international arbitration yearbook 2010 - 2011 S. 397 ff. 2011 JurisNet, LLC
International arbitration, Tyskland	Ragnar Harbst, Heiko Plassmeier og Jürgen Mark The Baker & McKenzie international arbitration yearbook 2010 - 2011 S. 239 ff. 2011 JurisNet, LLC
Juul og Thommesen: Voldgiftsret	Jakob Juul og Peter Fauerholdt Thommesen Voldgiftsret 2. udgave 2008 Forlaget Thomson
Leemann i ASA Bulletin	Matthias Leemann Challenging international arbitration awards in Switzerland on the ground of a lack of independence and impartiality of an arbitrator ASA Bulletin, Bind 29, Hæfte 1, s. 10 ff. 2011 Aspen Publishers, Inc.
Lindboe i Advokaten 2009	Rasmus Lindboe Hanker op i habiliteten Advokaten 7, 2009
Lindencrone og Werlauff i U 2001 B	Lars Lindencrone og Erik Werlauff

	Voldgift - om kravene til en tidssvarende voldgiftslov U 2001B. s. 547 ff.
Lindencrone og Werlauff: Retspleje	Lars Lindencrone og Erik Werlauff Dansk retspleje 5. udgave, 2011 Karnov Group
Lookofsky og Hertz: Litigation	Joseph Lookofsky og Ketilbjørn Hertz Transnational litigation and commercial arbitration 3. udgave, 2011 JurisNet, LLC
Lundblad i Advokaten 2009	Claes Lundblad Voldgift vinder frem internationalt - men sorte skyer truer Advokaten 4, 2009
Møller i Advokaten 2006	Pia Møller Voldgiftsinstituttet vil stå på egne ben Advokaten 9, 2006
Nielsen i Advokaten 2003	Peter Arnt Nielsen Hovedtræk af en voldgiftsreform Advokaten 5, 2003
Nielsen: Karnovs Lovsamling	Bo von Eyben, Jan Pedersen og Thomas Rørdam Karnovs lovsamling S. 4780 ff. af Peter Arnt Nielsen 21. udgave, 2005, 3. bind Forlaget Thomson
Nielsen m.fl.: Voldgiftsloven	Peter Arnt Nielsen, Jesper Lett, Stig Bi-gaard, Karsten Halvkrog Pedersen, Karsten Kristoffersen og Rasmus Møller Madsen Reform af voldgiftsloven 2003 Advokatsamfundet
Nielsen: Voldgiftstekster	Peter Arnt Nielsen Voldgiftstekster 2008 Forlaget Thomson
Paulsson: Cultural differences	Doak Bishop og Edward G. Kehoe

- The art of advocacy in international arbitration
S. 15 ff. af Jan Paulsson
2. udgave, 2010
JurisNet, LLC
- Pihlblad i Advokaten 2007
Steffen Pihlblad
Udpegning af voldgiftsdommere i Voldgiftsinstituttets regi
Advokaten 4, 2007
- Pihlblad i Advokaten 2009
Steffen Pihlblad
Høj retssikkerhed ved voldgift
Advokaten 1, 2009
- Pihlblad i E.T. 2011
Steffen Pihlblad
Voldgiftsinstituttets inhabilitetspraksis
E.T. 2011 s. 71 ff.
- Pihlblad m.fl.: Praktisk Voldgiftsret
Steffen Pihlblad, Christian Lundblad, Claus Søgaard-Christensen og Håkun Djurhuus
Praktisk voldgiftsret med fokus på Voldgiftsinstituttet
2011
Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Redfern m.fl.: International Arbitration
Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackaby og Constantine Partasides
Redfern and Hunter on international arbitration
5. udgave, 2009
Oxford University Press
E-bog:
<http://www.kluwarbitration.com.ez.statsbiblioteket.dk:2048/document.aspx?id=Ch4-ipn26308>
- Skipper-Pedersen: Voldgift
Torsten Iversen, Lars Hedegaard Kristensen og Erik Werlauff
Hyldestskrift til Jørgen Nørgaard
S. 245 ff. af Mogens Skipper-Pedersen
2003
Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Skipper-Pedersen: Valg af forum
Pernille Backhausen, Håkun Djurhuus og Christian Lundblad

- Proceduren
S. 55 ff. af Mogens Skipper Pedersen
3. udgave, 2009
Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Slaoui i Arbitration International
Fatima-Zahra Slaoui
The rising issue of 'Repeat Arbitrators': A
call for clarification
Arbitration International, Bind 25, Hæfte
1, s. 103 - 119.
2009
Aspen Publishers, Inc.
- Smith i U 1998 B
Eva Smith
Habilitetshysteriet
U 1998B. s. 375 ff.
- Spiermann og Stokholm i Advokaten 2005 Ole Spiermann og Jon Stokholm
Voldgiftsdommere i en brydningstid
Advokaten 7/8, 2005
- Spiermann og Stokholm i U 2005 B
Ole Spiermann og Jon Stokholm
Partsudpegede voldgiftsdommere i en
brydningstid
U 2005B. s. 51 ff.
- Stokholm og Reklings i E.T. 2006 Jon Stokholm og Michael Reklings
Interessekonflikter
E.T. 2006 s. 49 ff.
- Søgaard-Christensen: Voldgiftssager Pernille Backhausen, Håkun Djurhuus og
Christian Lundblad
Proceduren
S. 697 ff. af Claus Søgaard-Christensen
3. udgave, 2009
Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Vietri og Dharmananda i Journal Raphael de Vietri og Kanaga Dharmananda
Impartiality and the Issue of Repeat Arbitrators
Journal of International Arbitration, Bind
28, Hæfte 3, s. 187 ff.
2011
Kluwer Law International
- Weigand: Practitioners Handbook Frank-Bernd Weigand

9. **AFGØRELSESREGISTER**

9.1 **Danske afgørelser**

U 1983.570 SH

U 1991.418/2 H

U 1993.655 SH

U 1996.370 H

U 1996.1544 Ø

U 1997.50 Ø

U 1997.172 H

U 1999.452 SH

U 2005.611 H

U 2009.550 Ø

U 2010.802 H

Københavns Byrets dom afsagt d. 2. juli 2010, journal nr. BS 19C-5654/2009

U 2011.652 V

U 2011.3374/3 H

9.2 **Svenske afgørelser**

Högsta Domstolens dom 19. november 2007. T-2448-06

Högsta Domstolens dom 9. juni 2010. T-156-09

9.3 **Amerikanske afgørelser**

Commonwealth Coatings Corp. v. Continental Casualty Co., 393 US 145 (US Supreme Court 1968)

Luce, Forward, Hamilton & Scripps, LLP v. Koch 162 Cal. App. 4th 720 (California Court of Appeal 2008)

Karlseng v. Cooke and Luce, Forward, Hamilton & Scripps, LLP v. Koch 162 Cal. App. 4th 720 (Texas Court of Appeals 2008)

Haworth v. Superior Court 50 Cal 4th 372 (California Supreme Court 2010)

9.4 **Australske afgørelser**

Clenae Pty Ltd. and others v. Australia & New Zealand Banking Group Ltd., V.S.C.A. 35 (Supreme Court of Victoria, 1999)

9.5 **Engelske afgørelser**

R v Bow Street Stipendiary Magistrate ex parte Pinochet Ugarte (No. 2) (House of Lords 1999)

AT&T Corporation v. Saudi Cable Co., 2 Lloyd's Rep. 127 (English Court of Appeal 2000)

9.6 **Tyske afgørelser**

Decision of 11 February 2010, File No. 4 K 403.09, Schieds VZ 2010, 107, Administrative Court Berlin

Decision of 7 July 2010, File No. 20 SchH 2/10, Court of Appeal Berlin

9.7 **Schweiziske afgørelser**

Swiss Federal Tribunal of 11 January 2010, 4A_256/2009

Swiss Federal Tribunal of 11 January 2010, 4A_258/2009

10. **LOVGIVNING OG LOVFORSLAG**

Voldgiftsloven Lov 2005-06-24 nr. 553 om voldgift

RPL LBKG 2011-11-17 nr. 1063 Retsplejeloven

Gammel voldgiftslov Lov 1972-05-24 nr. 181 om voldgift

Svensk voldgiftslov Lag (1999:116) om skiljeförfarande

Forslag til lov om voldgift Folketingstidende 2004-2005
2. samling
Tillæg A
S. 4625-5488

Gammelt lovforslag om voldgift Folketingstidende 1971-1972
1. samling
Tillæg A
Sp. 1-3232

11. **ANDRE KILDER**

11.1 **Advokatetiske regler og kommentarer**

Advokatetiske regler 2011 Advokatsamfundet
De advokatetiske regler
1/10 - 2011
<http://www.advokatsamfundet.dk/Advokater/ReglerOgVedtaegter/Alle%20regler.aspx>

Advokatrådets bemærkninger til advokatetik Advokatrådet

Advokatrådets bemærkninger til de advokatiske regler
9/6 - 2011
<http://www.advokatsamfundet.dk/Advokater/ReglerOgVedtaegter/Alle%20regler.aspx>

Danske Advokater vedrørende advokatetik Danske Advokater
Danske Advokaters almindelige bemærkninger til de advokatetiske regler
Version 1 af 4/10 - 2011
<http://www.danskeadvokater.dk/BemAerknninger-til-de-nye-advokat-etiske-regler.aspx?ID=18471>

11.2 **Generelle vejledninger**

IBA guidelines

Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration
International Bar Association
22. maj 2004
http://www.ibanet.org/ENews_Archive/IBA_July_2008_ENews_ArbitrationMultipleLang.aspx

Code of Ethics

The code of ethics for arbitrators in commercial disputes
American Bar Association og American Arbitration Association
1. marts 2004
http://www.adr.org/aaa/ShowProperty?nodeId=%2FUCM%2FADRSTG_003867&revision=latestreleased

11.3 **Karnovs Lovsamling**

Online udgaven af voldgiftsloven

Karnovs Lovsamling
Karnov Group Denmark A/S
http://jura.karnovgroup.dk/document/7000375406/element/L2005553_P12?versid=197-1-2001

11.4 **Voldgiftsinstituttet**

Voldgiftsinstituttets regler

Voldgiftsinstituttets regler for voldgift
<http://www.voldgiftsinstituttet.dk/dk/Menu/Voldgift/Regler+for+voldgift+2008>

Erklæring om upartiskhed

Erklæring om uafhængighed og upartisk-
hed

[http://www.voldgiftsinstituttet.dk/dk/Menu
/Kontakt](http://www.voldgiftsinstituttet.dk/dk/Menu/Kontakt)